

CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Vážené dámy a pánové,

na úvod bych rád zmínil, že vzhledem k relativně dlouhé přípravě každého Bulletinu budeme plně reflektovat současnou situaci v následujícím čísle, jehož přípravy jsou už v plném proudu.

Dubnové vydání Bulletinu lidských práv začínáme rozhovorem s čínskou Ujgurkou Rushan Abbas, která vysvětluje, jak v Číně funguje systém tzv. převýchovných táborů pro ujgurskou menšinu, a jak jsou životy Ujgurů pod permanentním dohledem ze strany úřadů. Jedná se skutečně o orwellismus 21. století?

Aneta Frodlová referuje o vydařené akci Noc práva, v rámci které řada významných právnických institucí přibližovala právo laické veřejnosti. Akce se tento rok konala již ve čtyřech městech ČR.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost informuje Petra Olivová o odvolacím rozsudku Mezinárodního trestního soudu, kterým zvrátil prvostupňové

rozhodnutí a povolil tak vyšetřování situace v Afghánistánu. Nutno dodat, že rozhodnutí spustilo vlnu kritiky z USA.

Eva Kostolanská z evropské sekce přibližuje nové rozhodnutí německého ústavního soudu, podle kterého trestat pomoc při asistované sebevraždě je protiústavní.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se Michaela Stenzelová věnuje počátkům současné pandemie. Jaký vliv měla absence svobody slova v Číně na rychlost jejího šíření?

Pavel Doubek z české sekce se zaměřuje na nový zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním a diskutuje jak jeho pozitivní přínos, tak nedostatky finální verze zákona.

V rámci možností příjemné jaro Vám přeje

Jan Lhotský

Editor Bulletinu lidských práv
Vedoucí Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma	 3
- Moderní orwellismus a čínské „převýchovné tábory“ pro ujgurskou menšinu. Rozhovor s Rushan Abbas, přední ujgurskou aktivistkou - Noc práva se letos konala ve čtyřech českých městech	 3 8
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	 10
- Mezinárodní trestní soud povolil vyšetřování situace v Afghánistánu: bude dosaženo „zájmu spravedlnosti“? - Závěrečná vyjádření v případě vojenského vůdce a bývalého ugandského dětského vojáka Dominica Ongwena	 10 13
2) Evropský systém ochrany lidských práv	 16
- Německý ústavní soud: trestat pomoc při asistované sebevraždě je protiústavní - Migranti nemají právo na individuální ochranu před vyhoštěním, pokud se chovají bezdůvodně hrubě - Genderová rovnost v Evropě: aktuální snahy Rady Evropy a Evropské unie - Katalánští europoslanci a španělská justice: Junqueras zatím nebude propuštěn a Puigdemont může přijít o europoslanecké křeslo	 16 17 19 22
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	 25
- Absence svobody slova v Číně a její podíl na pandemii koronaviru (Ne)odpovědnost těžařských společností za škody na životním prostředí v Brazílii - Eskalace konfliktu v anglofonních oblastech Kamerunu: násilí pokračuje, konec konfliktu se zdá být v nedohlednu	 25 28 31
4) Česká republika a lidská práva	 34
- Zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním: Blýská se na lepší časy? - Zákon o střetu zájmů, alias lex Babiš, zůstává beze změny - Práva vězňů na zvláštní stravu	 34 37 39
Monitoring lidskoprávních publikací	42
Redakce Bulletinu	43

Citace titulní fotografie: Rushan Abbas, zdroj: MAFRA - JAN ZÁTORSKÝ, editace: ořez

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, **na webu** Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci **Blog** naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci **Akce** se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například **seznam letních škol**, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále **manuál výzkumu lidských práv** s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Moderní orwellismus a čínské „převýchovné tábory“ pro ujurskou menšinu. Rozhovor s Rushan Abbas, přední ujurskou aktivistkou

Jan Lhotský

Ujurové jsou muslimskou menšinou žijící převážně v čínské provincii Sin-ťiang. Perzekuce ujurských menšin čínskou vládou v posledních letech výrazně zesílila, zejména zřízením tzv. Středisek odborného vzdělávání a přípravy, obecně známých jako převýchovné nebo také koncentrační tábory. Jak daleko může v 21. století takové utlačování menšin dojít?

Během posledních let se začíná světu odhalovat realita o detenčních zařízeních v Čínské lidové republice. Odborníci odhadují, že v těchto táborech je zadržováno více než milion Ujgurů. Ti jsou zde vystaveni nelidskému zacházení a nuceni ke kulturní asimilaci. Životy Ujgurů, kteří nejsou zadržováni, jsou monitorovány pomocí moderních technologií. Přední ujurská aktivistka Rushan Abbas navštívila Českou republiku, aby zvýšila povědomí o současné situaci, s níž se Ujguři v Číně potýkají.

Osobní zkušenosti s čínskou politikou vůči Ujgurům

Jaké okolnosti Vás zavedly ze Sin-ťiangu, kde jste vyrůstala, až do USA?

Narodila jsem se v roce 1967, v polovině Velké kulturní revoluce. Moji rodiče si prošli obtížnou dobou. Můj dědeček byl ve vězení a otec, jakožto intelektuál, byl umístěn do převýchovného tábora a označen za kontrarevolucionáře.

Když jsem studovala na univerzitě, jako studenti jsme zakládali prodemokratické organizace na podporu ujurského obyvatelstva. Stala jsem se místopředsedkyní Světového ujurského kongresu a spolu s dalšími jsem se podílela na organizování jednoho z největších hnutí za lidská práva Ujgurů. Podařilo se nám zmobilizovat celkem sedm univerzit. V té době jsme ještě mohli studovat, číst v ujurském jazyce a publikovat knihy o naší historii.

Rushan Abbas před Kapitolou ve Washingtonu D.C. [1]

Můj otec věděl, že mě můj aktivismus může dostat do problémů, a díky němu se mi otevřela možnost jít studovat vysokou školu v USA. Zásadním momentem v mém životě byl červen roku 1989, kdy se po předcházejících demonstracích v Číně odehrál masakr na náměstí Nebeského klidu, a tak jsem zůstala v USA.

Jaká je Vaše osobní zkušenost a zkušenost členů Vaší rodiny se situací v Číně?

Rodiče, se kterými jsem si jakožto nejmladší z dětí byla velice blízká, již zemřeli, a z jistého pohledu jsem vděčná, že nemusí být svědky a součástí toho, co se v Číně momentálně děje.

Lidé, které jsem znala z univerzity, kteří projevovali své názory, jsou z většiny zadrženi v převýchovných táborech. Čínská vláda však tvrdí, že jde o školící centra, což jsou jenom lži.

Trh v Sin-ťiangu [2]

Jen několik dní poté, co jsem vystoupila na Hudson Institute ve Washingtonu, byly ve stejný den uneseny má sestra a teta. Teta byla později propuštěna, má sestra ale nikoliv. Vláda tvrdí, že se školí a učí se čínsky. Má sestra je ale lékařka – opravdu potřebuje být školená?

Čínská zdůvodnění jednání vůči ujgurské menšině

Jaké jsou podle Vašeho názoru důvody pro negativní přístup komunistické Číny k ujgurské menšině v oblasti Sin-ťiang? Je hlavním důvodem jejich muslimské vyznání, nebo za tím stojí jiné důvody, jako např. separatistické snahy?

Čínská vláda používala více narativů pro ujgurskou menšinu, zejména pak označování za extremisty, separatisty a teroristy. Později ovšem zjistila, že náboženství je element, který nás drží pohromadě. To vedlo k započetí boje čínské vlády proti našemu náboženství a etnické identitě.

V předchozích letech prezident Si Ťin-pching představil svůj plán tzv. nové Hedvábné stezky. Naše území je v centru tohoto plánu, který je založen na zničení naší domoviny a kulturní genocidě. V minulosti se nám dvakrát podařilo nastolit nezávislost.

Nyní je Sin-ťiang formálně autonomní oblastí, fakticky však nikoliv.

Do jaké míry je čínský argument o možnosti teroristických útoků ze strany ujgurské menšiny opodstatněný?

Po teroristických útocích z 11. září 2001 čínská vláda využila situace k tomu, aby se rázem stala obětí islámského terorismu. Příkladem konkrétních opatření může být zavedení tzv. politiky zastřelení na místě. Čínští úředníci a vojáci také mohou vpadnout do jakéhokoli ujgurského domova. Když nejsou stanovena pravidla, tak k takovýmto incidentům dochází velice často.

Byl zaznamenán případ mladého muže, který jel na červenou a v důsledku toho byl zastřelen dopravním policistou. Jeho příbuzní poté odnesli jeho tělo na protest proti takovému zacházení před vládní budovu. Všichni z protestujících byli zatčeni nebo zabiti.

Je v tomto směru čínský režim zaměřen pouze na Ujgury, nebo se to týká i ostatních menšin?

Tento problém se týká i ostatních turkických menšin, tedy kazašských, kyrgyzských nebo uzbeckých národů.

Jak fungují čínské „převýchovné tábory“ pro Ujgury?

Jak se situace změnila, když začala čínská vláda stavět tzv. převýchovné tábory? Jaký je jejich oficiální cíl a jak tyto tábory fungují v praxi?

Od prvního otevřeného tábora v roce 2014 byl zaznamenán masivní nárůst výstavby těchto táborů v celé oblasti.

Do srpna roku 2018 čínská vláda popírala jejich existenci, ale pod tíhou ohromného množství důkazů už to nebylo možné. Od té doby byly tábory různě označovány, např. za vzdělávací centra či internátní školy. Bez ohledu na jejich název dochází v těchto táborech k psychickému i fyzickému násilí na zadržených, k jejich spánkové deprivaci, hladu a indoktrinaci čínskou propagandou.

Jaké jsou důvody nebo obvinění, kvůli kterým mohou být lidé zadrženi v těchto táborech?

Vláda tvrdila, že důvodem pro zadržení osob v těchto táborech je radikalizace a extremistické myšlenky. To však ve skutečnosti znamená, že tyto osoby vyznávají islám, cestovali do muslimské země nebo mají rodinu žijící v muslimském státě. Ujgurské dívky jsou nuceny vdávat se za Chany, příslušníky majoritní čínské etnické skupiny. Pokud rodina dívky odmítne tento sňatek, jsou

všichni posláni do tábora z důvodu náboženského extremismu.

Jaké informace jsou dostupné o špatném zacházení v táborech nebo o zadržených samotných?

Máme dostatek informací od bývalých zadržených. Tito lidé dosvědčili, že byli vystaveni mučení a psychickému zneužívání.

Dále od roku 2016 je povinný sběr DNA. Zpočátku nebylo jasné, z jakého důvodu probíhá testování krve, ale vyšlo najevo, že je to kvůli násilnému odebrání orgánů od zadržených.

Čínská vláda tak provozováním těchto táborů nezabývá „dvě mouchy jednou ranou“, ale rovnou čtyři. Lidé v těchto táborech pracují v otroctví, oblast Sin-ťiang je uvolňována pro výstavbu nové Hedvábné stezky, dívky a ženy jsou nuceny ke sňatkům s chanskými muži, a v neposlední řadě zde dochází k nucenému odebrání lidských orgánů. To vše se odehrává přímo před našima očima v 21. století.

Je vyžadován nějaký soudní nebo jiný souhlas k tomu, aby mohly být osoby zadržené a přesunuté do tábora? Mají zadržení k dispozici právní pomoc?

Ne, žádný takový oficiální souhlas není potřebný. Tato zadržení probíhají na základě uvážení

Jan Lhotský s Rushan Abbas při rozhovoru [3]

policistů. Nikdo neví, kdy bude takto zadržen, proto někteří raději spí oblečení a připravení se svými osobními věcmi, kdyby k jejich zadržení došlo. Zadržení k dispozici žádnou právní pomoc nemají.

Má někdo do těchto táborů přístup?

Čínská vláda organizuje speciální exkurze po těchto táborech pro žurnalisty, politiky a další, přičemž se ale jedná spíše o tzv. Potěmkinovy vesnice. Návštěvníci mají přístup do táborů pouze pod dohledem, a lidé, se kterými se zde setkávají, jsou pouze herci, nikoliv skuteční zadržení.

Zajímavý je příběh kanadsko-albánského historika Olsi Yazeji, který věřil, že západní mocnosti uměle vytvářejí falešné zprávy o dění v čínských táborech. Podal proto žádost na čínské velvyslanectví, zda by mohl tyto tábory navštívit, a poté dát zprávu západním médiím o skutečném dění v čínských táborech. Když se ale z této cesty vrátil zpět, řekl: „Šel jsem, abych dokázal, že jde pouze o spolčení západních médií proti Číně, ale ve skutečnosti jsem viděl opravdové koncentrační tábory.”

Co se děje se zadrženými, kteří mají děti? Je pro ně stanoven nějaký zvláštní režim?

Olsi Yazeji vedl rozhovor s dívkou, která byla v táboře dva roky. Když odešla, měla dvouleté dítě, které neviděla od porodu, a neví, kde se momen-

Ujgurský muž [4]

Ujgurská žena s dítětem [5]

tálně nachází, protože jsou děti odebírány matkám a poté umísťovány do vládních sirotčinců. Děti jsou zde pak vychovávány podle komunistické ideologie. Existují zprávy, podle kterých je v těchto sirotčincích umístěno přes pět set tisíc dětí.

Jaké jsou odhady počtu zadržených Ujgurů v táborech v Sin-ťiang?

Dle německého akademika Adriana Zenze je v táborech 1,5 milionu zadržených, dle odhadů uvedených Randallem Schriverem, zástupcem amerického ministra obrany, je jich v těchto táborech kolem tří milionů. Podle ujgurských organizací je to mnohem více, přibližně čtyři až pět milionů zadržených.

Životní poměry Ujgurů žijících mimo tábory

Do jaké míry je omezena svoboda Ujgurů, kteří nejsou drženi v táborech?

Když si představíte obsah knihy 1984 od George Orwella, je to jen špička ledovce. Ve skutečnosti žije přes 1,1 milion čínských Chanů v ujgurských domech, jedí jejich jídlo, spí u nich v ložnicích a sledují jejich každodenní aktivity. Tento systém je označován jako domácí pobyt (*home stay*).

Sin-ťianská oblast v Číně [6]

Čína současně používá moderní technologie jako jsou kamery se systémem rozpoznávání obličejů určené pro monitorování Ujgurů, což ukazuje, jak může být pokročilá technologie zneužita totalitními režimy. Jaká jsou nejdůležitější zařízení používaná vládou k tomuto monitorování?

Na každém rohu lze najít tzv. checkpointy, kamery se systémem rozpoznávání obličejů, sledovací zařízení využívající, QR skenovací kódy na každém ujgurském domě určené k monitoringu jejich aktivit. Vláda kontroluje veškeré aktivity prostřednictvím aplikací v telefonech lidí. Tyto sledovací systémy se ale nenachází pouze v Sin-ťianu.

Potřeba šíření povědomí

Co dle Vašeho názoru mohou lidé z ostatních zemí dělat, aby zabránili Číně v utlačování a porušování práv jejího obyvatelstva?

Vlády, zejména západní demokratické země, by měly dostat svým demokratickým principům. Momentálně dochází ke zločinům proti lidskosti a nikdo se nesnaží dovést Čínu k odpovědnosti za její činy. Je potřeba, aby vlády ve svých interakcích s Čínou skutečně zahrnuly ochranu lidských práv do svých zahraničních politik.

Státy by si také měly uvědomit, že spolupráce na tvorbě nové Hedvábné stezky je prakticky spoluúčastí na genocidě, ať už kulturní nebo fyzické, jejíž součástí je zadržování pravděpodobně milionů lidí v současných koncentračních táborech.

Obyčejní lidé mohou pomoci k řešení tohoto problému zvyšováním povědomí svých rodin a přátel o dění v Číně. Státy světa během uplynulých dvaceti let očekávaly, že se Čína stane demokratičtější zemí. Je ale důležité si uvědomit, že se tak nestane.

Vzhledem k existenci výše popisovaných táborů by také Čína neměla pořádat zimní olympijské hry v roce 2022. Lidé se mohou připojit k našemu hashtagu „#NoRightsNoGames2022“. Rádi bychom, aby lidé toto vyjádření šířili a aktivně vystupovali proti tomu, aby se v Pekingu nadcházející olympijské hry konaly. Tím může přispět každý.

Rozhovor s paní Rushan Abbas proběhl v Brně v říjnu 2019.

Fotografie

- [1] Rushan Abbas před Kapitolou ve Washingtonu D.C., zdroj: Rushan Abbas, editace: ořez.
- [2] Bazaar. autor: Evgeni Zotov. 8. srpna 2012. zdroj: flickr. CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.
- [3] Jan Lhotský s Rushan Abbas při rozhovoru, zdroj: Jawad Mir, editace: ořez.
- [4] Pecore. autor: Gabriele Battaglie. 19. října 2008. zdroj: flickr. CC BY 2.0, editace: ořez.
- [5] A Festival in Xinjiang. autor: Sergio Tittarini. 31. května 2014. zdroj: flickr. CC BY-NC 2.0, editace: ořez.
- [6] Xinjiang Region, China. autor: futureatlas.com. 10. června 2009. zdroj: flickr. CC BY 2.0
- [7] Rushan Abbas (vlevo) se sestrou, zdroj: Rushan Abbas, editace: ořez

Rushan Abbas (vlevo) se sestrou [7]

Noc práva se letos konala ve čtyřech českých městech

Aneta Frodlová

Po úspěšném „nultém ročníku“, který proběhl jen v Brně, se akce Noc práva letos konala hned ve čtyřech městech ČR. Nabídla spoustu zajímavých akcí, které mají mimo jiné za cíl přiblížit právo laické veřejnosti. Jaké akce v jednotlivých městech proběhly? Které instituce se zapojily a s jakými hosty se mohly účastníci setkat?

V rámci tohoto unikátního festivalu probíhaly v podvečer a večer 6. března tohoto roku ve čtyřech městech České republiky akce s právní tematikou. Účelem události je popularizace práva, tedy zvýšit povědomí veřejnosti o právu jako takovém. Festival rovněž seznámil účastníky s vybranými profesemi, které jsou s právem nerozlučně spjaty. Celý koncept festivalu vymyslel a organizoval spolek Nugis Finem.

Nultý ročník Noci práva se konal již minulý rok, a to pouze v Brně. Akce se setkala s velkým úspěchem, stejně jako tento rok. Letos akce probíhala v Olomouci, Ostravě, Brně a Praze. Zapojilo se mnoho institucí, mezi kterými byly například soudy, věznice, divadla či univerzity. V rámci Noci práva probíhala řada přednášek, exkurzí, workshopů či divadelních a filmových představení.

V Ostravě se z diváků představení stali soudci

V moravskoslezské metropoli akci organizoval nadační fond Paragraf. Zájemci o festival měli na vý-

Okresní soud v Ostravě byl jednou ze zapojených institucí [1]

Právnická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc [2]

běr z mnoha akcí. Jednou z nich bylo představení „Teror“ v divadle Jiřího Myrona. Hra byla spojena se soudním líčením a diváci se ocitli v roli poroty, která rozhodovala o vině či nevině jednoho z hlavních aktérů představení.

Na Magistrátu města Ostrava a v Českém rozhlasu Ostrava probíhaly přednášky na rozličná témata, například „Právo na spravedlivý proces“, „Právo na ochranu před drogovou kriminalitou“ či „Právo na důstojné a bezpečné stáří“.

Noc práva v Olomouci

V Olomouci akci zaštiťovala Právnická fakulta Univerzity Palackého. Na půdě právnické fakulty probíhaly několik přednášek, workshopů, a také simulované soudní jednání. Doktorka Kamila Bubelová rozvedla téma římského práva. Její přednáška pojednávala o významu římského práva v dnešní době a zabývala se tím, proč právníci napříč celým světem studují právě tento právní systém. Soudce Martin Lýsek přednášel o postavení oběti trestného činu v rámci trestního řízení. Rozvedl její práva a povinnosti a obecně představil průběh trestního řízení.

Mezi nejzajímavější bod programu patřilo simulované soudní jednání s názvem „Zoufalí lidé dělají zoufalé činy“. Účastníci si mohli vyzkoušet, jaké je to vykonávat funkci advokáta, státního zástupce či soudce a nestranně rozhodnout. Do akce se rovněž zapojilo Vrchní státní zastupitelství v Olomouci, kde probíhaly komentované exkurze.

Co vše bylo k vidění v rámci brněnské Noci práva?

V Brně se akce konala již podruhé a zapojili se Nejvyšší správní soud, Nejvyšší soud, Masarykova Univerzita a také Kancelář veřejného ochránce práv, která pořádala několik komentovaných exkurzí.

Bohatý program nabídl Nejvyšší správní soud. Návštěvníci mohli otestovat své znalosti z oblasti správního práva, bylo možno shlédnout retrospektivní dokument o samotném Nejvyšším správním soudu či se zúčastnit komentované prohlídky budovy soudu.

Do akce se zapojilo také divadlo Reduta, v jehož prostorách se uskutečnilo několik přednáškových panelů, v rámci kterých se představilo hned několik významných českých právníků. Advokát Petr Poledník se zaměřil na pojetí a pravidla pro výkon advokacie v dnešní době a jaké jsou vyhlídky do budoucna.

O aktuální situaci justice v Polsku informovala prezidentka Soudcovské unie Daniela Zemanová. V Polsku proběhla v několika fázích reforma tamější justice. Některé změny se přímo dotkly nezávislosti soudní moci a samotných soudců. V rámci přednášky magistry Zemanové se účastníci dozvěděli, jaké informace lze považovat za objektivní nebo jaký je systém brzd a vah jednotlivých státních mocí v Polsku a v České republice. Přednáška byla rovněž věnována stabilitě soudní moci v České republice a v Polsku.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity [3]

V Praze mohli účastníci shlédnout filmové představení

V rámci pražské Noci práva proběhlo promítání filmu „Tváří v tvář démonům“, který pojednával o setkání pachatelů vraždy a pozůstalých po oběti této vraždy. Následovala panelová diskuze, ve které se představilo hned několik zajímavých hostů, například hlavní psycholog Vězeňské služby ČR Václav Jiříčka.

Letos, stejně jako minulý rok, se akce setkala s velkým úspěchem a těšila se hojně návštěvnosti. Považuji za nesmírně důležité a přínosné seznamovat širokou veřejnost s některými právními problémy a prezentovat je zábavnou a zajímavou formou. Lze jen doufat, že příští ročník bude minimálně stejně dobrý jako ten letošní.

Zdroje

Noc práva: přehled programu (<https://www.nocprava.cz/prehled>)

Fotografie

- [1] County Court Ostrava 2009 02, autor: Petr Šmerkl (Sveter), datum pořízení: 2009, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.
- [2] Olomouc (273), autor: Dezidor, datum pořízení: 2011, zdroj: Wikipedia, CC BY 3.0, editace: ořez,
- [3] Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno 2010, autor: Petr Šmerkl (Sveter), datum pořízení: 17. března 2010, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Jan Lhotský

Mezinárodní trestní soud povolil vyšetřování situace v Afghánistánu: bude dosaženo „zájmu spravedlnosti“?

Petra Olivová

Počátkem března 2020 došlo k jednomyslnému rozhodnutí odvolacího senátu Mezinárodního trestního soudu, jenž povolil zahájit vyšetřování údajných zločinů v souvislosti se situací v Afghánistánu. Tento rozsudek změnil rozhodnutí přípravného senátu z dubna 2019. Americký ministr zahraničí Mike Pompeo se o vyšetřování vyjádřil velmi nelibě.

Pozadí případu

Předběžné šetření (*preliminary examination*) situace v Afghánistánu začalo již v roce 2007, kdy se úřad žalobce (*Office of the Prosecutor*, OTP) Mezinárodního trestního soudu (MTS) zaměřil na údajné zločiny spáchané v souvislosti s ozbrojeným konfliktem mezi provládními a opozičními silami. V listopadu 2017 požádal OTP o povolení zahájit vyšetřování týkající se údajných zločinů proti lidskosti a válečných zločinů spáchaných v Afghánistánu od počátku května 2003. Vyšetřování má zahrnovat cílené útoky Talibanu na civilisty nebo nucená zmizení, sexuálně motivované zločiny, mučení či ponižující zacházení prováděná tehdejší afghánskou vládou. Zároveň podezření ze spáchání obdobných zločinů (kromě nucených zmizení) čelí občané Spojených států a členové americké ústřední zpravodajské služby (CIA).

Rozsah vyšetřování se také vztahuje na detenční zařízení jak v Afghánistánu, tak v jiných zemích. Hlavní žalobkyně ve své žádosti rovněž tvrdila, že američtí vojáci, včetně CIA, se při vyslýchání a zadržování lidí údajně dopouštěli mučení, krutého a ponižujícího zacházení nebo sexuálního zneužívání, které se měly odehrát také v tajných věznicích na území Polska, Rumunska a Litvy - tedy smluvních stran Římského statutu (Statut). Potenciál tohoto vyšetřování tak může dopadat i na vysoce postavené americké vládní úředníky.

Afghánská vlajka [1]

Loňské rozhodnutí přípravného senátu je považováno za velmi kontroverzní a vneslo na půdu MTS řadu kritiky. Ta nejvýraznější se zaměřovala na odůvodnění, že povolit vyšetřování situace v Afghánistánu by „nebylo v zájmu spravedlnosti“ (viz Bulletin červen 2019, str. 10). Mnozí to označovaly za zpolitizovaný krok a podrobení se americkému nátlaku. Naopak Bílý dům tehdejší rozhodnutí uvítal a označil ho za „vítězství právního státu“. Odvolací senát, v jehož čele zasedl soudce Piotr Hofmański, však dané stanovisko zvrátil.

Proces odvolání

Odvolací senát rozhodl, že při předchozím rozsudku došlo k pochybení, jelikož přípravný senát se měl zabývat pouze tím, zda existují dostatečné

důvody (*reasonable basis*) domnívat se, jestli došlo ke spáchání zločinů, které spadají do jurisdikce MTS. Pouze na základě těchto kritérií lze OTP povolit vyšetřování či nikoli. Odvolací senát mohl ještě celou záležitost poslat zpět k přípravnému senátu, aby učinil nové rozhodnutí, nicméně této možnosti nevyužil a raději sám rozhodl zahájit vyšetřování.

Zároveň je důležité poznamenat, že vyšetřování se nevztahuje pouze na údajné zločiny, které jsou uvedeny v žádosti o jeho povolení, ale zahrnuje veškeré zločiny, jež spadají do jurisdikce MTS, a ke kterým došlo v souvislosti se situací v Afghánistánu. Ve svém stanovisku hlavní žalobkyně Fatou Bensouda uvítala rozhodnutí odvolacího senátu a řekla: „*Dnešek je pro mezinárodní trestní spravedlnost významným dnem.*“ Rovněž dodala, že se bude řídit výhradně důkazy a zajistí nezávislý a efektivní proces celého případu. Bensouda počítá s plnou podporou všech zúčastněných stran. Zejména klade důraz na konstruktivní spolupráci s afghánskou vládou, která je pro zajištění spravedlnosti mnoha obětí krutých zločinů zcela klíčová.

Odvolací rozsudek, kromě svého mimořádného významu na poli mezinárodní spravedlnosti, má také dva důležité důsledky. Jedním je, že ještě nikdy předtím MTS nezahájil oficiální vyšetřování stálého člena Rady bezpečnosti OSN. To rozšiřuje rozsah působnosti mezinárodního trestního práva a svědčí o možném odklonu od dosavadní praxe, kdy

Vojáci Afghánské národní armády při cvičení [2]

vyšetřování zločinů probíhala výlučně u státních příslušníků rozvojových zemí. Druhým důsledkem je vyostření konfliktu mezi USA a Mezinárodním trestním soudem.

Reakce Spojených států

V posledním roce a půl docházelo ze strany americké vlády k zastrašování, které mělo MTS odradit od případného zahájení vyšetřování. V roce 2019 USA zrušily víza pro hlavní žalobkyni. Paradoxní je, že se jedná o mimořádné opatření, které je nejčastěji vyhrazeno pro porušovatele lidských práv. Rovněž ministr zahraničí USA Mike Pompeo oznámil, že Spojené státy mohou použít ekonomické sankce, pokud by se MTS rozhodl vyšetřovat americké státní příslušníky.

Pompeo po rozsudku odvolacího senátu vydal tiskové prohlášení, ve kterém rozhodnutí kategoricky odmítá a zdůrazňuje, že Spojené státy nejsou smluvní stranou Mezinárodního trestního soudu.[1] Útočil také na samotnou podstatu a kredibilitu MTS, který označil za „nezodpovědnou politickou instituci“. Nicméně výhrůžky se v posledních týdnech dotýkají i zaměstnanců Mezinárodního trestního soudu. V polovině března 2020 Pompeo veřejně jmenoval dva zaměstnance soudu, a tvrdil, že ohrožují občany Spojených států. Rovněž naznačil, že by proti nim USA mohly vést příslušné kroky, stejně jako vůči ostatním zaměstnancům MTS nebo dokonce proti jejich rodinám. Tyto výhrůžky mají odvést pozornost od toho, že Spojené státy nebyly ochotny nezávisle vyšetřit a spravedlivě potrestat konkrétní pachatele údajných zločinů.

Nelibost USA podvolit se mezinárodní trestní jurisdikci sahá až k samotnému vzniku MTS. V roce 2002 tehdejší prezident George W. Bush nechal v Kongresu schválit Zákon o ochraně členů americké služby (*The American Service-Members' Protection Act*), který zakazuje vládní spolupráci s Mezinárodním trestním soudem a opravňuje Spojené státy použít veškeré nezbytné a vhodné prostředky při propuštění Američanů zadržených MTS. Téměř jistě bude OTP odmítnut přístup k jakýmkoli písemným důkazům či možnost vyslýchat svědky a případné podezřelé. Zároveň panují obavy, že by USA mohly vyvíjet nátlak na některé ze svých spojenců, včetně Kanady a Velké Británie, aby odstoupily od Římského statutu.

Závěrem

Nejspíš si nikdo nemyslí, že vyšetřování bude mít hladký průběh. Naopak se předpokládá, nejen že bude finančně velmi náročné, ale bude muset současně čelit hned několika výzvám. Složitá politická situace a vymáhání spravedlnosti v Afghánistánu mohou předznamenat jistou obtíž, se kterou se OTP při shromažďování důkazů může potýkat. MTS také postrádá pravomoc stíhat a zatýkat konkrétní osoby, tudíž se v daném případě musí spoléhat na pomoc ze strany Afghánistánu. Rovněž závažné jsou hrozby Spojených států. Nicméně rozsudek odvolacího senátu ukázal, že mezinárodní trestní spravedlnost nelze pohřbit ani pod výhrůzkami globální supervelmoci.

Klíčovou roli hraje i Shromáždění smluvních stran Římského statutu, jehož prezident pan O-Gon Kwon koncem března 2020 vyjádřil MTS a jeho zaměstnancům plnou podporu a důvěru. Současně vyslovil své znepokojení nad hrozbami Spojených států a vyzval všechny země, aby respektovaly nezávislost Mezinárodního trestního soudu a spolupracovaly na jejich společném cíli, kterým je boj proti beztrestnosti pachatelů nejzávažnějších zločinů. Záleží především na obětech, kterým vyšetřování dává naději na dosažení spravedlnosti.

Poznámky

- [1] Přestože Spojené státy nejsou smluvní stranou Římského statutu, do jurisdikce MTS spadají všechny zločiny, které byly spáchány na území smluvních stran Římského statutu, mezi něž Afghánistán patří, bez ohledu na státní příslušnost obviněného.

Zdroje

- Evenson, Elizabeth. *US Again Threatens International Criminal Court*. Human Rights Watch. 19. březen 2020. Dostupné: (https://www.hrw.org/news/2020/03/19/us-again-threatens-international-criminal-court?fbclid=IwAR3xOJvxxvz6_cJ-J38UsHWBSF7tfY4HNQKdNZBqQ1I4YSKqkbUkIp-VU1Sas).
- Human Rights Watch. *ICC Greenlights Afghanistan Investigation*. 5. březen 2020. Dostupné: (<https://www.hrw.org/news/2020/03/05/icc-greenlights-afghanistan-investigation>).
- International Criminal Court. *Afghanistan: ICC Appeals Chamber authorises the opening of an investigation*. 5. březen 2020. Dostupné: (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1516>).
- International Criminal Court. *ASP President, O-Gon Kwon, reaffirms unwavering support for the ICC*. 25. březen 2020. Dostupné: (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1521>).
- International Criminal Court. *Statement of ICC Prosecutor, Fatou Bensouda, following the Appeals Chamber's decision authorising an investigation into the Situation in Afghanistan: "Today is an important day for the cause of international criminal justice"*. 5. březen 2020. Dostupné: (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=200305-otp-statement-afghanistan>).

Americký ministr zahraničí Mike Pompeo [3]

- Luban, David. *The "Interests of Justice" at the ICC: A Continuing Mystery*. Just Security. 17. březen 2020. Dostupné: (https://www.justsecurity.org/69188/the-interests-of-justice-at-the-icc-a-continuing-mystery/?fbclid=IwAR0e38itdqnCrGRm4puVFAjBCtcF_0vJKLwIESLPuH7MFFoj-VQfNW77vLWY).
- Malá, Zuzana. *Selektivní spravedlnost? Soudci Mezinárodního trestního soudu neudělili povolení k vyšetřování válečných zločinů v Afghánistánu*. Bulletin lidských práv 5. číslo, XI. ročník, červen 2019. Dostupné: (<http://www.centrumlidskaprava.cz/sites/default/files/attachement/bulletin/bulletincerve-n2019web.pdf>).
- Ochs, Sara L. *Leveling the Playing Field or Razing it?: The ICC's Investigation into Afghanistan*. JURIST – Academic Commentary. 12. březen 2020. Dostupné: (<https://www.jurist.org/commentary/2020/03/sara-ochs-icc-investigation-afghanistan/>).
- Trahan, Jennifer. *The Significance of the ICC Appeals Chamber's Ruling in the Afghanistan Situation*. Opinio Juris. 10. březen 2020. Dostupné: (<http://opiniojuris.org/2020/03/10/the-significance-of-the-icc-appeals-chambers-ruling-in-the-afghanistan-situation/>).

Fotografie

- [1] OP MOSHTARAK, autor: ResoluteSupportMedia, 19. únor 2010, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.
- [2] Afghan National Army Officer Candidates shoot M-16, autor: NATO Training Mission-Afghanistan, 12. říjen 2010, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0, editace: ořez.
- [3] Mike Pompeo, autor: Gage Skidmore, 2. únor 2012, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0, editace: ořez.

Závěrečná vyjádření v případě vojenského vůdce a bývalého ugandského dětského vojáka Dominica Ongwena

Tereza Štátná

Rozporuplný případ Dominica Ongwena, dětského vojáka, později velitele brigády Armády božího odporu, je ve své poslední fázi. V polovině března roku 2020 byla přednesena závěrečná vyjádření před senátem Mezinárodního trestního soudu týmem žalobců, obhájců i právních zástupců obětí. Ongwen byl obviněn z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti spáchaných v severní části Ugandy.

Řízení před Mezinárodním trestním soudem

Již v roce 2004 byl Mezinárodní trestní soud (MTS) vyzván ugandskou vládou k prošetření tamní situace na základě podezření ze spáchání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v souvislosti s konfliktem mezi Armádou božího odporu (*Lord's Resistance Army*, dále jen LRA) a vnitrostátními orgány.

O dva roky později v návaznosti na poslední útok na tábor vnitřně vysídlených osob [1] ze strany LRA shledal tehdejší žalobce MTS důvody pro zahájení vyšetřování těchto zločinů.

Způsob vyšetřování případu

V roce 2005 byl žalobcem MTS vydán zatýkáací rozkaz na podezřelé ve věci ugandského konfliktu, kterými byli Joseph Kony, Dominic Ongwen, Vincent Otti, Okot Odhiambo a Raska Lukwiya. Deset let poté uprchl obviněný Ongwen z LRA, vzdal se ve Středoafričské republice povstalcům Seleka a byl následně převezen do Haagu. V roce 2016 byl případ Dominica Ongwena zahájen (více viz Bulletin září 2018, s. 13).

Zatýkač na ostatní obviněné, Konyho a Ottiho, zůstal nadále v platnosti, ačkoli několik zpráv tvrdí, že byl Vincent Otti zabit. Případy proti Odhiambovi a Lukwiyaovi byly skončeny z důvodu jejich smrti. Joseph Kony, vůdce LRA, je stále na svobodě.

Dominic Ongwen [1]

Závěrečná vyjádření

Ve dnech 10. až 12. března tohoto roku proběhla v případě Dominica Ongwena závěrečná vyjádření žalobců MTS, obhájců obžalovaného a právních zástupců obětí. Žalobci během své závěrečné řeči uvedli, že jako jeden z velitelů LRA, Dominic Ongwen úmyslně spáchal válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, na kterých se podílel před více než patnácti lety.

Ongwen byl obviněn ze tří kategorií zločinů:

- útoky na tábory vnitřně přesídlených osob;
- sexuální a genderově podmíněné zločiny;
- odvod dětských vojáků.

Ongwen údajně velel útokům na tábor vnitřně přesídlených osob v Pajule roku 2003, Odeku v dubnu, Lukodi v květnu a Aboku v červnu 2004.

Tým žalobců

Před senátem MTS vystoupil tříčlenný tým žalobců vedený Benjaminem Gumpertem, který v úvodu sdělil, že v závěrečné řeči nebude rozebírat celý případ, k němuž se tým žalobců již vyjádřil, ale bude se věnovat jen určitým otázkám, které vyvstaly z obsahu předloženého shrnutí obhajoby z února tohoto roku.

Žalobci se tak zabývali v první řadě sexuálními a genderově podmíněnými zločiny, které měl Ongwen spáchat nejen na ženách, které dosvědčily, že byly oběťmi nuceného manželství, znásilnění, sexuálního otroctví a dalších sexuálních a genderově podmíněných zločinů.

Ongwen je první osobou, která má být podle čl. 7 odst. 1 písm. k) Římského statutu obviněna ze zločinu nuceného sňatku jako zločinu proti lidskosti. Rozhodnutí žalobkyně vznést tato obvinění je významné nejen proto, že Římský statut konkrétně tento zločin nestanovuje a je tedy podřazen pod obecnější ustanovení, ale také protože představuje pokus zachytit plný rozsah zneužívání obětí LRA, které obvinění ze zločinů sexuálního otroctví a znásilnění samy o sobě nedokáží pokrýt.

Dále se žalobci zaměřili na tvrzení obhajoby rozporující zachování práva na spravedlivý proces obžalovaného. V této části žalobce Gumpert reagoval na závěry obhajoby ohledně tzv. způsobů odpovědnosti (modes of liability) a současně zmínil, že by se soud neměl spolehnout na důkazy předložené obhajobou týkající se radiové komunikace LRA, ani na tvrzení o duševní chorobě a o údajném nátlaku vyvíjeném na obžalovaného v rámci jeho působení v LRA.

Žalobce Benjamin Gumpert [2]

Žalobce se dále věnoval tématu „pachatel jako oběť“, které představuje jedno z klíčových pilířů obhajoby, neboť Ongwen byl v dětství unesen zástupci LRA, vychován dětským vojákem a dospělostí se stal jedním z velitelů této armády.

Žalobce Gumpert uvedl, že z žalobci předložených záznamů vyplývá, že se Dominic Ongwen úmyslně dopustil ve všech ze čtyř útoků na tábory vnitřně přesídlených osob zločinu perzekuce. Žalobce vybral několik příkladů, kde byl na záznamech rozpoznán hlas obžalovaného, který dává příkazy jednotlivým vojákům brigády k zabití, únosům a vypálení tábora vnitřně přesídlených osob.

Gumpert uvedl, že v mezinárodní trestní praxi může být fenomén oběti, která se stala pachatelem, nový. Avšak pro ty, kteří se zabývají trestním právem na vnitrostátní úrovni, se nejedná o neznámý jev. Uvedl příklad osob, které jsou obviněny ze spáchání sexuálních zločinů, a které se ve svém dětství samy staly oběťmi sexuálního zneužívání.

Přestože žalobci přiznali a nezpochybňovali tragickou uvedenou situaci, Gumpert uvedl, že v takových případech není navrhováno, aby byly dané osoby zproštěny viny. Není totiž možné, aby měly celoživotní povolení k páchání zločinů jen proto, že na nich byly v minulosti spáchány obdobné zločiny.

Právní zástupci obětí

Závěrečná prohlášení zástupců obětí se zaměřila na zdůraznění jednotlivých zločinů, včetně těch genderově podmíněných, a rovněž únosů žen, dívek a chlapců mladších 15 let. Projekce závěrečných řečí z Haagu ve městě Gulu v Ugandě se zúčastnilo přes sto zástupců veřejnosti. Promítání vzbuzovalo různorodé reakce.

Veřejnost projevovala rozdílné názory na vinu Dominica Ongwena, zejména v souvislosti s jeho zkušeností s únosem v dětství a výchovou v dětského vojáka.

Právní zástupkyně obětí uvedla, že *"Skutečnost, že byl pan Ongwen unesen v mladém věku, jej nezbujuje odpovědnosti za činy, které spáchal v dospělosti. Ne všechny oběti se stávají pachateli a zločinci"*. Zástupkyně obětí pak vyzvala soud k prohlášení obžalovaného vinným za všechny zločiny, za které byl žalobci obviněn.

Závěrečná vyjádření v případě Ongwen [3]

Tým obhájců

Ve své závěrečné řeči obhajoba požádala soudce, aby shledali Dominica Ongwena nevinným, jelikož jeho vina nebyla prokázána nade vší pochybnost a současně požádala o zastavení řízení, neboť ho nelze považovat za spravedlivé a již od počátku byla porušována práva obžalovaného.

Třetí požadavek obhajoby byl uveden pro případ odsouzení Ongwena, a to na uložení trestu v délce několika let vězení, protože „ve vězení“ strávil už celých 27 let, kdy byl v LRA. Obhajoba také požádala, aby Ongwen vykonal trest, který mu určí místní starší národnosti Acholi v Ugandě, v souladu se zásadou komplementarity stanovenou v Římském statutu. Poprvé v historii MTS tak tým obhájců učinil závěrečné vyjádření s očekáváním seznání obžalovaného vinným.

Obhájce Odongo uvedl, že se domnívá, že bude pro soudce těžkým úkolem dosáhnout spravedlivého rozsudku a zároveň vyjádřil pochyby o tom, zda měl být případ Dominica Ongwena vůbec souzen před MTS.

Podle interních pokynů senátu MTS z října roku 2019 mohou soudci o případu rozhodnout nejdéle za deset měsíců od konání závěrečných vyjádření.

Poznámky

[1] Vnitřně vysídlené osoby (*internally displaced persons*, často se uvádí zkratka IDPs), jsou na rozdíl od uprchlíků osoby, které byly nuceny opustit svůj domov, ale nepřekročily mezinárodní hranici.

Zdroje

- International Criminal Court. Ongwen case. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/uganda/ongwen>
- Kasanda, S. K. The International Center for Transitional Justice. The Trial of Dominic Ongwen: Has the Time for Accountability for Sexual Crimes in Contexts of War Finally Come?. 03. března 2020. Dostupné z: <https://www.ictj.org/news/trial-dominic-ongwen-has-time-accountability-sexual-crimes-contexts-war-finally-come>
- Maliti, T. International Justice Monitor. Closing Statements Conclude in Ongwen Trial; Defense Ask for One of Three Outcomes. 16. března 2020. Dostupné z: <https://www.ijmonitor.org/2020/03/closing-statements-conclude-in-ongwen-trial-defense-ask-for-one-of-three-outcomes/>
- Maliti, T. International Justice Monitor. Lawyers Say Victims Had Given Up Hope for Justice Until Ongwen's Trial Began. 11. března 2020. Dostupné z: <https://www.ijmonitor.org/2020/03/lawyers-say-victims-had-given-up-hope-for-justice-until-ongwens-trial-began/>
- Maliti, T. International Justice Monitor. In Closing Statements, Prosecutors Say Ongwen Willingly Committed Crimes. 10. března 2020. Dostupné z: <https://www.ijmonitor.org/2020/03/in-closing-statements-prosecutors-say-ongwen-willingly-committed-crimes/>
- Ogora, L. O. International Justice Monitor. Community Members in Northern Uganda Moved by Closing Statements of Victims' Lawyers. 12. března 2020. Dostupné z: <https://www.ijmonitor.org/2020/03/community-members-in-northern-uganda-moved-by-closing-statements-of-victims-lawyers/>
- Ogora, L. O. International Justice Monitor. Defense Closing Statement Renews Discussion on Ongwen's Victim-Perpetrator Status. 17. března 2020. Dostupné z: <https://www.ijmonitor.org/2020/03/defense-closing-statement-renews-discussion-on-ongwens-victim-perpetrator-status/>

Fotografie

- [1] Dominic Ongwen, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez
- [2] Žalobce Benjamin Gumpert, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez
- [3] Závěrečná vyjádření v případě Ongwen, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Monika Hanych a Hubert Smekal

Německý ústavní soud: trestat pomoc při asistované sebevraždě je protiústavní

Eva Kostolanská

Německý ústavní soud koncem února rozhodl o protiústavnosti ustanovení trestního zákoníku, které zakazovalo profesionální pomoc při asistovaných sebevraždách. Podle soudu je v rozporu s právem rozhodovat o vlastním životě.

Německý trestní zákoník doposud postihoval poskytování služeb profesionální asistované sebevraždy. Ustanovení se týkalo osob, které záměrně a profesionálně pomáhaly při asistovaných sebevraždách. Hrozil jim trest odnětí svobody až na tři roky nebo peněžitý trest. Ustanovení však ústavní stížností napadly asociace nabízející asistenci u sebevražd z Německa a Švýcarska, skupina pacientů se smrtelnými onemocněními a odborníci s právníky dlouhodobě působícími v dané oblasti.

Po deseti měsících od ústního jednání nakonec Ústavní soud vydal ve věci nálezy, který čítá bezmála 300 odstavců odůvodnění. Ustanovení trestního zákoníku je dle něj v rozporu s čl. 2 odst. 1 ve spojení s čl. 1 odst. 1 německé ústavy (*Grundgesetz*), z nichž vyplývá právo každého občana rozhodnout se o vlastní smrti. Toto právo zajišťuje svobodu vzít si svůj vlastní život nebo k tomu dobrovolně využít pomoc poskytovanou třetími stranami.

Hlavní roli hraje autonomie a lidská důstojnost

Dle odůvodnění soudu má každý právo rozhodnout o svém životě na základě vlastní představy o kvalitě a smyslu života. Toto rozhodnutí musí stát i společnost přijmout jako projev vlastní vůle a práva na sebeurčení. Právo každého na autonomní život a sebeurčení přitom dle soudu nebrání rozhodnutí ukončit svůj život.

Toto rozhodnutí o vlastním životě a jeho ukončení je spíše přímým vyjádřením rozvoje autonomní osobnosti a vlastní lidské důstojnosti, přestože je rozhodnutím posledním. Právě samotná důstojnost je

Trestní zákoník zakazoval profesionální pomoc při asistované sebevraždě [1]

hlavním důvodem sebeurčení člověka. Člověku je tak zachována odpovědnost žít a zemřít za jím stanovených podmínek a standardů. Dle Ústavního soudu mělo sporné ustanovení poskytovat ochranu života, která však mířila proti jeho vlastní autonomii a byla v rozporu s hodnotami společnosti, v níž je lidská důstojnost středobodem jejího hodnotového nastavení.

Podle druhého senátu Ústavního soudu zákaz poskytování služeb napomáhajících sebevraždě znemožňoval přístup osob ke službám asistované sebevraždy. Omezoval jejich právo při rozhodování o vlastním životě, a tedy o jeho ukončení při naplnění podmínky informovaného a uváženého rozhodnutí.

Ústavní soud zároveň zdůraznil, že tímto rozhodnutím zákonodárci nebrání právně regulovat služby asistované sebevraždy. Je ovšem nutné, aby případná omezení poskytovala dostatečnou možnost jednotlivců pro výkon jejich práva na ukončení života na základě jejich vlastních rozhodnutí a podmínek.

Zdroje

- dw.com. *Germany's top court paves the way for assisted suicide*. 26. února 2020. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/germanys-top-court-paves-the-way-for-assisted-suicide/a-52531371>
- Karlsruhe. *Bundesverfassungsgericht*. 26. února 2020. Dostupné z: <https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/EN/2020/bvg20-012.html>
- Verfassungsblog. *Verfügungsrecht über das eigene Leben, Schutzpflicht für ein Leben in Autonomie*. 27. února 2020. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/veruegungsrecht-ueber-das-eigene-leben-schutzpflicht-fuer-ein-leben-in-autonomie/>

Fotografie

- [1] Deutsche Gesetze, autor: Tim Reckmann, 18. září 2012, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

Migranti nemají právo na individuální ochranu před vyhoštěním, pokud se chovají bezdůvodně hrubě

Jakub Drahorád

Španělská pohraniční hlídka v Melille podle rozsudku velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva nepostupovala v rozporu se zákazem hromadného vyhoštění cizinců, když zadržené migranty ani neidentifikovala, ani jim nepředala žádné rozhodnutí o vyhoštění, ale jen je vrátila přes hranice zpět marockým úřadům.

Město Melilla je jednou z enkláv Španělského království na území severní Afriky, konkrétně na marockém pobřeží. Vstupem do města se tak lze dostat na svrchované španělské území. K tomu slouží několik možných cest, mezi nimi i hraniční přechod Beni Anzar, na němž lze podat žádost o vízum či žádost o mezinárodní ochranu. Zbytek města je obehnaný třemi pásy plotu, což však neodrazuje rozličné skupiny od hledání alternativních cest, kterými by bylo možné hranici překonat.

V létě roku 2014 se o to pokusila skupina 600 migrantů ze subsaharské Afriky, z nichž asi stovce, včetně stěžovatelů, se podařilo přelézt až ke třetímu plotu. Poté však byli dopadeni místní policií a vráceni příslušným orgánům na území Maroka. Během zásahu nebyli identifikováni, posléze neměli možnost vyjádřit okolnosti svých případů, ani neobdrželi úřední rozhodnutí o vyhoštění ze země.

Stěžovatelé se o přezení plotů pokusili týž rok ještě dvakrát, při posledním pokusu obdrželi příkazy k vyhoštění, proti kterým se odvolali. Tento krok vedl k jejich přesunu na území pevninského Španělska, kde již mohli využít standardního procesu podání žádosti o mezinárodní ochranu.

Možností ochrany je třeba využít hned při první příležitosti

Ve své stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“) se stěžovatelé N. D. a N. T. domáhali uznání, že jejich navrácením do Maroka v srpnu 2014 španělské úřady porušily jejich právo garantované čl. 4 čtvrtého dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních

Melilla, Španělsko [1]

svobod (dále jen „Úmluva“), který zakazuje hromadné vyhošťování. V průběhu procesu se totiž nikdo nezabýval specifickými okolnostmi jejich individuálních případů. Spolu s tím namítali porušení článku 13 Úmluvy, neboť se svému vyhoštění nemohli procesně bránit žádnými účinnými opravnými prostředky. Domáhali se rovněž uznání, že bylo porušeno jejich právo nebýt podroben nelidskému a ponižujícímu zacházení garantované článkem 3 Úmluvy.

Velký senát Soudu uznal, že se v daném případě jednalo o vyhoštění, neboť došlo k úkonu, kterým stát nutil cizince k opuštění svého území. Odmítl však, že by toto vyhoštění mělo kolektivní charakter. Podle Soudu není pravda, že by Španělsko neumožnilo stěžovatelům postupovat procesně tak, aby jejich žádosti byly individuálně přezkoumány. Kromě hraničních přechodů jako Beni Anzar totiž umožňuje občanům třetích zemí podat žádost o azyl na kterémkoliv ze svých velvyslanectví a konzulátů, přičemž nejbližší se nacházel ve zhruba 6 km vzdáleném městě Nador.

Soud tak neshledal dostatečně závažným a ospravedlňujícím žádný důvod, který by stěžovatele měl vést k tomu, aby se pokusili hranice přelézt násilně a hromadně. Takové chování jim následně Soud přičetl k tíži, když podotkl, že pouze svým vlastním chováním si způsobili to, že jejich životním příběhům vnitrostátní úřady nevěnovaly žádnou pozor-

Město Melilla [2]

nost a vnímali je jako skupinu. Stát proto nemusel posuzovat žádosti individuálně, neboť splnil vše, co po něm lze spravedlivě vyžadovat. Navíc umožnil podat žádosti na mnoha přístupných místech a nechal jen a pouze na potenciálních žadatelích o azyl, v tomto případě stěžovatelích, zda možností využijí. Ze stejného důvodu stát nemusel poskytnout stěžovatelům možnost využít opravných prostředků proti vyhoštění.

Stát nemůže odpovídat za dostupnost v praxi, v teorii to stačí

Problémem, kterým se Soud v rozsudku nezabýval, je otázka praktické dostupnosti míst, ve kterých lze podat žádost o azyl, či šance na kladné zhodnocení takové žádosti. Úřady v Beni Anzar totiž, jak poznamenal Vysoký komisař OSN pro lidská práva, uznávají za oprávněné azylové žádosti pouze od takových žadatelů, jejichž život, zdraví či fyzická integrita jsou bezprostředně ohroženy – což však pro stěžovatele neplatilo.

Město Nador je nadto vyhlášenou „no-go zónou“ pro osoby ze subsaharské Afriky, kterými byli i stěžovatelé pocházející z Mali a Pobřeží slonoviny. Soud se tedy přiklonil k názoru, že pro splnění povinnosti umožnit podání azylových žádostí a individuálního posouzení každého případu sta-

čí pouze teoretická existence možnosti tak učinit. Nelze ovšem po státu chtít, aby kontroloval marocké občany ve městě Nador a hlídal, zda nejsou rasističtí a případné žadatele o azyl ke konzulátu vůbec pustí.

Zdroje

Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek velkého senátu N. D. a N. T. proti Španělsku, č. 8678/15 a 8697/15. 13. února 2020. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201353>.

Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek velkého senátu Judgment N. D. and N. T. proti Španělsku - právní shrnutí. 13. února 2020. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-12726>.

N.D. and N.T. v. Spain: do hot returns require cold decision-making? European database of asylum law. 28. února 2020. Dostupné z: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/journal/nd-and-nt-v-spain-do-hot-returns-require-cold-decision-making>.

Wissing, Ruben. *Push backs of “badly behaving” migrants at Spanish border are not collective expulsions (but might still be illegal refoulements)*. Strasbourg Observers. 25. února 2020. Dostupné z: <https://strasbourgobservers.com/2020/02/25/push-backs-of-badly-behaving-migrants-at-spanish-border-are-not-collective-expulsions-but-might-still-be-illegal-refoulements/>.

Fotografie

[1] Vista desde Melilla la Vieja.jpg, autor: Miguel González Novo, 18. července 2009, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0, editace: ořez.

[2] Melilla desde el Kol-La. autor: Miguel, 23. října 2005, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0, editace: ořez.

[3] Melilla. Autor: Noborder Network, 15. května 2008, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

Plot chrání město Melilla [3]

Genderová rovnost v Evropě: aktuální snahy Rady Evropy a Evropské unie

Zuzana Andreska

44 % Evropanů si myslí, že nejdůležitějším úkolem v životě ženy je pečovat o domácnost a rodinu, zatímco 43 % Evropanů věří, že muži mají primárně vydělávat peníze. To v praxi znamená, že ženy v rámci Evropské unie tráví 22 hodin týdně péčí o rodinu a domácnost, zatímco muži pouze 9 hodin. Co v otázkách rovnosti žen a mužů podnikají Evropská unie a Rada Evropy?

Jubilejní rok pro postavení žen

V letošním roce uběhne 25 let od čtvrté Světové konference Organizace spojených národů o ženách, na které byla přijata Pekingská deklarace a akční platforma. Tato deklarace definovala dvanáct oblastí klíčových pro postavení žen a doporučila kroky k jejich zlepšení. Podepsaly ji vlády 189 zemí, které každých pět let posílají periodické zprávy o plnění svých závazků.

Země sdružené v Evropské unii se pravidelně umisťují na špičce Globálního žebříčku genderové rovnosti. Z prvních dvaceti zemí se osmnáct nachází v Evropě, s Dánskem, Finskem, Švédskem a Norskem ve vedení. I přesto, jak vyplývá z dat uvedených výše, nemají muži a ženy v Evropě stejné příležitosti. Co tedy Evropa pro zlepšení genderové rovnosti dělá?

Co chtějí ženy k Valentýnu? Zákaz diskriminace

Evropský soud pro lidská práva k příležitosti svátku svatého Valentýna uspořádal konferenci pro soudce, akademiky i zástupce evropských institucí a neziskových organizací na téma „Ženy a lidská práva“ za účasti světových kapacit na dané téma.

Významná právnička zabývající se feministickou kritikou práva na Univerzitě v Oxfordu Sandra Fredman představila svou koncepci genderové rovnosti, kterou by mohl Soud využít ve své judikatuře pod článkem 14 Úmluvy garantujícím zákaz diskriminace. Fredman uvádí, že opravdové, nikoliv pouze formální, rovnosti lze dosáhnout při naplnění čtyř dimenzí.

Girls just wanna have fun(damental rights) [1]

Zprv jde o redistribuci zdrojů tak, aby rozdíly v příjmech mužů a žen v Evropské unii již nedosahovaly 16 % a rozdíly ve starobních důchodech dokonce 30 %. Druhou dimenzí je otázka uznání a důstojnosti, do které zasahuje stereotypní uvažování. Důsledkem stereotypů je totiž genderové rozdělení rolí v rodině a společnosti, ale i genderové podmíněné násilí, v rámci něž se k ženám přistupuje jako k předmětům, nikoliv svobodným a rovným lidským bytostem. O jak palčivý problém se jedná, lze demonstrovat na statistických údajích - 22 % žen v Evropské unii zažilo násilí ze strany partnera a dokonce více než polovina žen byla sexuálně obtěžována.

Třetím aspektem rovnosti je dle Fredman účast na rozhodování. Ženy tvoří pouze 32 % členů národních parlamentů, 22 % programátorů a jen 8 % všech výkonných ředitelů. Životní zkušenosti žen se tak dostatečně nepromítají do politik států a rozhodování soukromého sektoru nebo do čeho

Právnička a feministická teoretička Sandra Fredman [2]

investovat. Služby a statky, jako jsou třeba mateřské školy nebo chodníky, které v důsledku vnímání žen jakožto primárních pečovatelek využívají především ženy, tak mohou být podfinancovány. Posledním aspektem je nutnost systémových změn tak, aby stávající struktury, kupř. délka pracovního týdne, zohledňovala zájmy všech, včetně pečujících osob.

Stereotypy před Evropským soudem pro lidská práva

Jak ve své úvodní řeči na konferenci připomněl předseda Soudu Guido Raimondi, v roce 2012 vydal velký senát průlomový rozsudek v případě *Konstantin Markin proti Rusku* týkající se genderových stereotypů v národním zákonodárství. Soud uvedl, že „odkaz na tradiční rozdělení genderových rolí ve společnosti nemůže odůvodnit vyloučení mužů z nároku na rodičovskou dovolenou. (...) Genderové stereotypy, jako je vnímání žen jako primárních pečovatelek a mužů jako primárních živitelů rodiny, nemohou být samy o sobě považovány za dostatečné odůvodnění rozdílného zacházení...“

Tento případ skvěle demonstruje, jak jsou všechny čtyři rozměry (distribuce, uznání, zastoupení

a systémové změny) v rámci teorie rovnosti Sandry Fredman vzájemně propojené. Pakliže vlivem genderového stereotypu žen-pečovatelek a mužů-živitelů mohou čerpat rodičovskou dovolenou jen ženy, dochází k distributivní nerovnosti mezi ženami a muži, kteří se věnují placené práci. Řešení je nutné hledat na systémové úrovni vedoucí ke kulturní proměně. Dílčí kroky pak může představovat zvýšení zastoupení žen v rozhodovacích pozicích a změna relevantních zákonů.

Právnička z Univerzity v Utrechtu Alexandra Timmer, zkoumající dlouhodobě judikaturu Soudu týkající se zákazu diskriminace na základě pohlaví, na konferenci přinesla zajímavou zprávu. Od vydání rozsudku *Konstantin Markin* Soud vydal celkem 36 dalších rozhodnutí a rozsudků týkajících se diskriminace na základě pohlaví, z nichž valná většina obsahuje odlišná stanoviska. Genderová rovnost je tedy velmi aktuálním tématem, nad kterým se vedou diskuze.

Závěrem – zase další strategie?

K diskuzi a snaze o řešení přispívá i Evropská komise (dále „Komise“), která na začátku března přijala Strategii rovnosti pohlaví 2020–2025 (dále „Strategie“). Předsedkyně Evropské komise von der

Organizátorka konference soudkyně ESLP
Ganna Yudkivska [3]

Zahájení 64. zasedání Komise pro postavení žen v sídle OSN v New Yorku [4]

Leyen tak navazuje na tradici pravidelně vydávaných strategií. Šest oblastí, které strategie vytyčuje, lze zařadit do rámce čtyř dimenzí Sandry Fredman. Potírání násilí páchaného na ženách (uznání), podpora ekonomické nezávislosti žen (distribuce), rovnost v rozhodovacích procesech (zastoupení). V rámci čtvrtého rozměru, tedy systémových změn, pak Strategie vyzdvihuje financování programů na podporu genderové rovnosti v rámci EU, podporu rovnosti žen a mužů mimo EU a na závěr tzv. gender mainstreaming neboli zohledňování rozdílných dopadů na muže a ženy ve všech politikách Evropské unie.

Místopředsedkyně pro hodnoty a transparentnost Věra Jourová při příležitosti vydání Strategie uvedla: „*Evropa je pro ženy dobrou adresou, a to i přes všechny nedostatky. Vzhledem k tomu, že naše společnost prochází významnými proměnami, ať už se jedná o ekologickou transformaci či přechod k digitalizaci, musíme zajistit, aby ženy a muži měli rovné příležitosti a aby uvedené změny dále nevedly k prohloubení nerovností. V takovém případě musíme ženám poskytnout takové podmínky, aby se staly aktérkami spravedlivé transformace v soukromé i profesní oblasti.*“

Můžeme tedy doufat, že současná Komise, s nejvyšším zastoupením žen v historii EU, vezme Strategii za svou a bude usilovat o její naplňování. K této

snaze mohou přispět všichni, a to kupříkladu účastí na veřejné konzultaci k návrhu směrnice o rovnosti odměňování žen a mužů, která probíhá do 28. května letošního roku.

Zdroje

- European Commission. 2020. *Gender pay gap – transparency on pay for men and women*. <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12098-Strengthening-the-principle-of-equal-pay-between-men-and-women-through-pay-transparency>.
- European Commission. 2020. *A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020 – 2025*. Brussels.
- European Court of Human Rights. 2020. *Conference Agenda*. https://www.echr.coe.int/Documents/Video_Programme_Conference_Womens_rights_ENG.pdf.
- Gender Advocates Data Hub. *SDG Gender Index*. <https://data.em2030.org/2019-sdg-gender-index/explore-the-2019-index-data/>.
- Konstantin Markin proti Rusku. Stížnost č. 30078/06 ze dne 22. března 2012. Dostupné z: <http://hudoc.echr.coe.int/en-g?i=001-109868>.

Fotografie

- [1] Girls just wanna have fundamental rights, autor: Ilias Bartolini. 21. ledna 2017. Zdroj: Flickr. CC BY-SA 2.0, editace: ořez.
- [2] Sandra Fredman, autor: David Fisher. 4. října 2017. Zdroj: Wikipedia Commons. CC BY-SA 4.0, editace: ořez.
- [3] Photo from Facebook, autor: ГаннаЮдковська, 3. října 2015. Zdroj: Wikipedia Commons. CC BY-SA 4.0, editace: ořez.
- [4] #CSW64 - Opening of the 64th Session of the Commission of the Status of Women, autor: UN Women, 9. března 2020. Zdroj: Flickr. CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.

Katalánští europoslanci a španělská justice: Junqueras zatím nebude propuštěn a Puigdemont může přijít o europoslanecké křeslo

Jana Šulcová

Oriol Junqueras byl řádně zvolen europoslancem, ale do Evropského parlamentu nenastoupil, protože sedí ve španělském vězení. Tribunál Evropské unie zamítl jeho žádost o dočasné propuštění. Junqueras o něj žádal, aby se mohl ujmout funkce europoslance, než bude vyneseno konečné rozhodnutí Soudního dvora v jeho případě.

Junqueras byl minulý rok společně s katalánským premiérem Carlesem Puigdemontem a Tonim Comínem zvolen do Evropského parlamentu. Puigdemont a Comín po pokusu o vyhlášení Katalánské republiky v říjnu 2017 uprchli do Belgie. Díky tomu se jim na rozdíl od Junquerasa podařilo nastoupit do funkce europoslance, i když se zpožděním sedmi měsíců. Vzhledem k nepřítomnosti Puigdemonta byl Junqueras, Puigdemontův vicepremiér, považován za hlavního organizátora referenda o nezávislosti Katalánska z roku 2017, a proto mu byl v říjnu 2019 udělen nejvyšší trest z devíti odsouzených politiků, tedy 13 let za vzpouru a zpronevěru.

Měl imunitu, aniž by to věděl

Problémy vznikly v momentě, kdy si noví europoslanci měli osobně převzít oficiální nominaci do

Vlajka příznivců nezávislosti Katalánska [1]

Po vyhlášení nezávislosti španělská vláda výrazně omezila katalánskou autonomii [2]

parlamentu,[1] jak ukládá španělský volební zákon. Puigdemont a Comín tuto podmínku nesplnili, protože se nacházeli v exilu a po návratu do Španělska by jim hrozil soud. Junqueras byl v předsoudní vazbě a převzetí nominace mu nedovolil Nejvyšší soud. Kvůli tomu mu španělské úřady neumožnily požívat europoslanecké imunity.

Španělský Nejvyšší soud podal k Soudnímu dvoru EU (dále jen „Soudní dvůr“) žádost o posouzení záležitosti europoslanecké imunity. Nicméně Junqueras byl odsouzen španělskými soudy ještě dříve, než v této otázce vynesl rozsudek Soudní dvůr. Velký senát Soudního dvora v prosinci minulého roku rozhodl, že osoba zvolená do parlamentu disponuje imunitou, i když se nachází v době vyhlášení výsledků voleb ve vazbě a není jí umožněno splnit požadavky vnitrostátního práva pro získání statutu europoslance. Z toho vyplývá, že Junqueras měl být po volbách propuštěn, protože již disponoval imunitou, a španělské úřady mohly následně o zbavení imunity požádat Evropský parlament. Španělský

Demonstrace na protest proti věznění separatistických politiků [3]

Nejvyšší soud v lednu nicméně rozhodl, že Junqueras nemá imunitu, přestože byl zvolen.

Španělské orgány argumentovaly tím, že podle vnitrostátního práva odsouzený nemůže dále zastávat veřejný úřad. Dalším problémem je rozhodnutí španělské volební komise, které Junquerasovi zakázalo výkon mandátu. Junqueras požádal Nejvyšší soud o pozastavení tohoto rozhodnutí, ale neuspěl. V návaznosti na to Evropský parlament prohlásil jeho mandát za neobsazený.

Proti rozhodnutí Evropského parlamentu se Junqueras odvolal k Tribunálu EU a žádal jej o předběžné opatření, které by mu umožnilo vykonávat mandát do té doby, než bude vyneseno konečné rozhodnutí. Žádost byla zamítnuta, protože Evropský parlament nemá pravomoc posuzovat oprávněnost rozhodnutí Španělska o odebrání Junquerasova mandátu. Tribunál navíc nemůže Evropskému parlamentu nařídit, aby přijal opatření k ochraně Junquerasovy imunity a privilegií, protože by to znamenalo zásah do pravomoci Evropského parlamentu. Stejně tak Tribunál ani nepožádal Španělsko o jeho propuštění.

Europoslanci, ale na jak dlouho?

Puigdemont a Comín také nepřevzali španělskou nominaci do parlamentu, tudíž nebyli na oficiálním seznamu europoslanců, který vydaly španělské úřady. Podle Tribunálu EU tedy nebyli oficiálně prohlášeni za zvolené europoslance, načež zamítl jejich žádost o opatření, které by jim umožnilo ujmout se mandátu. Tribunál také podotkl, že přísluší španělským úřadům rozhodnout, zda jim dovolí složit přísahu v nepřítomnosti. Toto rozhodnutí o podmínkách nástupu do mandátu Soudní dvůr v prosinci prohlásil za neplatné vzhledem k rozhodnutí o imunitě, které vydal velký senát v Junquerasově případě (viz výše).

Puigdemont a Comín se díky rozhodnutí velkého senátu ohledně imunity europoslanců dostali poprvé na plenární jednání v lednu 2020. To ale neznamená, že by měli vyhráno. Španělský Nejvyšší soud požádal Evropský parlament o zrušení jejich imunity. Tři největší europarlamentní politické strany by nebyly proti, jelikož nechtějí stát v cestě výkonu soudního rozhodnutí španělské justice ohledně nelegálního referenda. Dokonce i Evropská strana zelených, která separatisty podporovala, od nich

nyní dává ruce pryč. Pokud by katalánští politikové přišli o imunitu, vznikla by nová příležitost pro opětovnou aktivaci eurozatykače. Aby jejich imunita byla zrušena, musí žádost Španělska nejprve schválit Výbor pro právní záležitosti Evropského parlamentu a následně i jeho plénium.

Propuštění Junqueras závisí na španělském Nejvyšším soudu, je tedy nepravděpodobné. Naopak zrušení imunity Puigdemonta a Comína se možná blíží, alespoň podle výroků předsedů evropských politických stran. Případ europoslanců má dopad na to, jak je v Katalánsku, potažmo v Evropě, vnímána evropská a španělská justice. Vydávání chybných rozhodnutí a jejich následné rušení o Evropské unii nevytváří příliš lichotivý obraz.

Poznámky

[1] Při předání nominace musí europoslanec přísahat, že bude dodržovat španělskou ústavu.

Zdroje

Catalunya 2011. *Oriol Junqueras*. 20. prosince 2019. Dostupné z: <https://catalunya2011.blogspot.com/2019/12/oriol-junqueras.html>

Catalunya 2011. *Španělská justiční žumpa podruhé*. 20. prosince 2019. Dostupné z: <https://catalunya2011.blogspot.com/2019/12/spanelska-justicni-zumpa-podruhe.html>

El País. *El Tribunal de la UE mantiene a Junqueras fuera de la Eurocámara*. 3. března 2020. Dostupné z: <https://elpais.com/espana/2020-03-03/el-tribunal-de-la-ue-mantiene-a-junqueras-fuera-de-la-eurocamara.html>

Judgment of the Court (Grand Chamber) of 19 December 2019. Criminal proceedings against Oriol Junqueras Vies. Request for a preliminary ruling from the Tribunal Supremo, Case C-502/19. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62019CJ0502&lang1=en&lang2=CS&type=TEXT&ancre=>

La Vanguardia. *El Tribunal de la UE rechaza las medidas cautelares pedidas por Puigdemont*. 1. července 2019. Dostupné z: <https://www.lavanguardia.com/politica/20190701/463214397087/tribunal-ue-rechaza-medidas-cautelares-pedidas-puigdemont.html>

Politico. *EU court says jailed Catalan separatist can't temporarily serve as MEP*. 3. března 2020. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/eu-court-says-jailed-catalan-separatist-cant-temporarily-serve-as-mep/>

Průznivci katalánské nezávislosti označují Junqueras za politického vězně [4]

Politico. *Puigdemont's immunity under threat as he takes up seat as MEP*. 15. ledna 2020. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/carles-puigdemont-catalonia-independence-spain-immunity-under-threat-as-he-takes-up-seat-as-mep/>

Politico. *Jailed Catalan leader barred from taking European Parliament seat*. 9. ledna 2020. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/oriol-junqueras-barred-from-european-parliament-seat/>

Fotografie

[1] Estelada, autor: albir, 9. července 2010, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0, editace: ořez.

[2] Retrat oficial del President Carles Puigdemont, autor: Generalitat de Catalunya, 12. ledna 2017, zdroj: Wikimedia Commons, editace: ořez.

[4] Us Volem a Casa, autor: Assemblea Nacional Catalana, 15. dubna 2018, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0, editace: ořez.

[3] Junqueras afirma que dins de CiU hi ha gent "sense escrúpols" que posa "pals a les rodes" a Mas en el procés sobiranista, autor: Agència Catalana de Notícies, 16. listopadu 2012, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.

BLOG NA WEBU CENTRA

Věděli jste, že na Blogu Centra jsou další krátké články o lidskoprávních tématech? Podívejte se [zde](https://www.centrumlidskaprava.cz).

Více na www.centrumlidskaprava.cz

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: Nela Černota

Absence svobody slova v Číně a její podíl na pandemii koronaviru

Michaela Stenzelová

Zatímco se situace v Číně podle tamních médií stabilizovala, počet nakažených v jiných zemích rapidně stoupá. Nekontrolovatelnému šíření nákazy, která v posledních týdnech ochromila celý svět, se přitom možná mohlo zabránit či alespoň zpomalit její postup. Dle některých zdrojů měla šíření epidemie napomoci prvotní snaha čínských úřadů o zabránění šíření informací týkajících se výskytu nového viru.

Rostoucí počet států bojujících s šířením nového COVID-19 dokazuje, jak snadno se jakákoliv země může stát novým epicentrem nákazy. Pandemie koronaviru SARS-CoV-2, kterou Světová zdravotnická organizace (WHO) vyhlásila 11. března, názorně demonstrovala, jak lehce a rychle se může z problému regionu stát problém globální. Současně také ukázala, že omezená svoboda slova a projevu může mít dopad na celosvětovou bezpečnost. Porušování lidských práv a svobod Čínskou lidovou republikou, která v loňském roce oslavila 70 let od svého založení, je přitom téměř po celou dobu její existence předmětem kritiky řady západních zemí.

Opakující se scénář z roku 2003

O tom, jaké nebezpečí s sebou nese absence svobody slova, se svět přesvědčil již v roce 2003, kdy se veřejnost až po několikaměsíční prodlevě dozvěděla o šíření viru SARS rovněž v Číně. Právě epidemie, kterou se před sedmnácti lety nakazilo přibližně 8 tisíc osob a téměř 800 jí podlehl, mohla být varováním nejen čínské společnosti před právě odehrávajícím se scénářem.

Přestože se HDP Číny zvýšilo od té doby téměř osminásobně, ekonomický růst k posílení lidských práv a svobod obyvatelstva nijak nepřispěl. Cenzura je v Číně v současné době naopak uplatňována více než kdykoliv předtím a komunistická propaganda nabírá na ještě větší síle. Scénář z roku 2003

Prezident Číny Si Ťin-pching [1]

se tak začíná opakovat, tentokrát však s dramatickým průběhem a dalekosáhlými následky, s nimiž se bude svět vypořádávat ještě dlouho poté, co se stávající krizi podaří zažehnat.

Na výskyt pacientů nakažených virem podobnému SARS v hlavním městě provincie Chu-pej - Wu-chanu upozornil své kolegy již na konci prosince oftalmolog Li Wen-liang. Přestože tak učinil prostřednictvím soukromé konverzace v aplikaci WeChat, začala jeho zpráva brzy kolovat také na sociální síti Weibo. Lékařovo varování neuniklo ani pozornosti tamních úřadů, které Li Wen-lianga následně obvinily z šíření poplašné zprávy. Po výslechu na policejní stanici nezbylo lékaři nic jiného než svým podpisem přijmout udělené napomenutí. Wuchanská vláda se pak měla pokusit výskyt nákazy utajit a vyčkávat s přijetím vhodných opatření. Poté, co se o výskytu epidemie dozvěděla WHO a následně také veřejnost, byly již ve Wu-chanu tisíce nakažených. Ani následně přijatá drakonická opatření už však nedokázala zabránit šíření nákazy do dalších částí Číny i mimo ni. Jedním z více než 80 tisíců infikovaných byl také

Li Wen-liang, jenž musel být kvůli zhoršujícímu se zdravotnímu stavu hospitalizován v jedné z wuchanských nemocnic, kde onemocněl nakonec podlehl. Přestože úřady připustily, že v Li Wen-liangově případě došlo z jejich strany k pochybení, měly dle některých médií usilovat o utajení smrti lékaře a zabránění její medializace.

Kybernetický prostor pod dohledem vlády

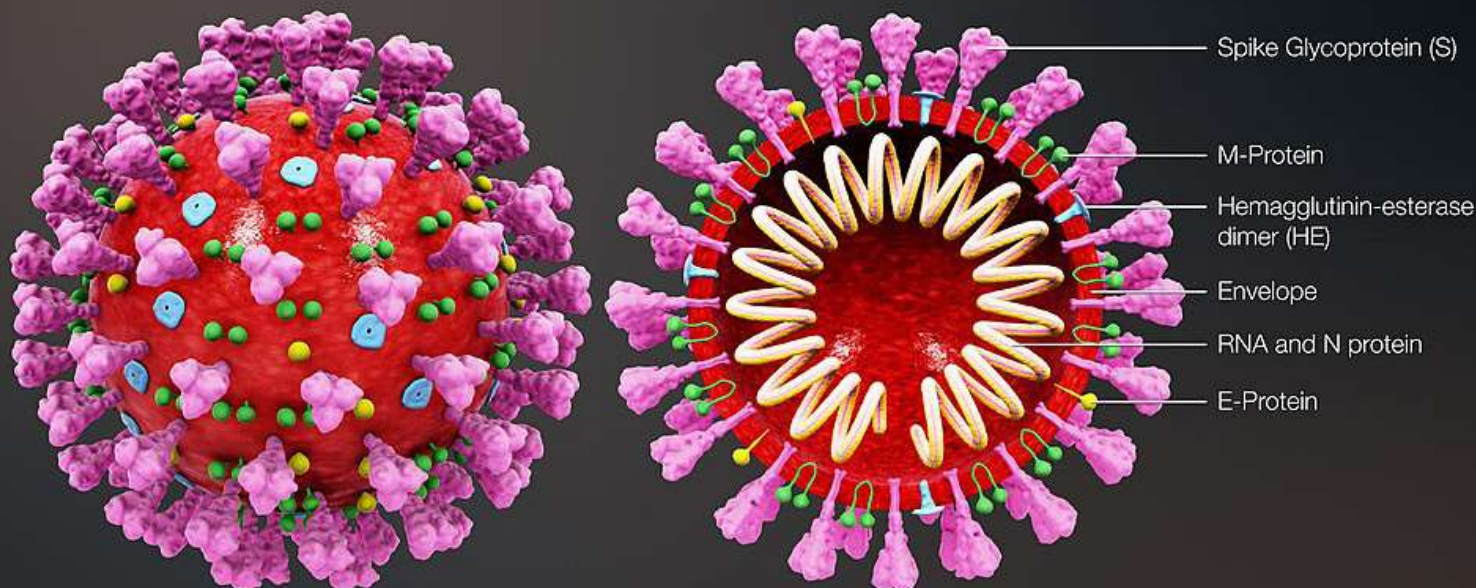
Reakce úřadů na Li Wen-liangovo varování a jeho smrt rozpoutala mezi mnoha Číňany vlnu nevole a prohloubila jejich nedůvěru vůči stávajícímu režimu. K jeho kritice lidé využívají především sociální sítě a další internetové platformy. Příspěvky obsahující kombinaci slov týkající se nákazy, postupu vlády či nedostatečné informovanosti občanů, jsou však většinou neprodleně mazány.

Dle studie kanadského výzkumného střediska Citizen Lab působícího při Torontské univerzitě měla sociální síť WeChat během ledna cenzurovat až 132 kombinací klíčových slov týkajících se koronaviru, čínských ústavních činitelů i vládních opatření. V polovině února byl přitom seznam „nežádoucích“ slov rozšířen o dalších 384 položek. Obdobně měla činit také streamovací platforma YY, která na konci prosince cenzurovala v souvislosti s šířením nákazy 45 klíčových slov. Dle Citizen Lab však není jasné, zda k takovému kroku sociální sítě přistoupily na základě nařízení vlády či jednaly z vlastní iniciativy, aby předešly případným sporům s čínskými úřady.

V posledních týdnech byl rovněž zaznamenán skokový nárůst příspěvků vyzývajících k větší svobodě slova a projevu, jenž je připisován právě smrti lékaře Li Wen-lianga, který se stal novou ikonou Číňanů zasazujících se o svobodu slova v Číně. Hashtag „Chci svobodu slova“ měly možnost zhlédnout ještě před jeho smazáním miliony osob. Cílem komunistické garnitury není dle lidskoprávních ochránců pouze snaha o zabránění šíření kritiky a hněvu lidu, ale také úsilí zamezit jakémukoliv sjednocení občanů a jejich vzájemné informovanosti. Číňané však cenzuře vzdorují a vytváří si svůj vlastní slovník umožňující alespoň na chvíli uniknout pozornosti rozpoznávacích systémů. Internetové příspěvky se lidé snaží rovněž překládat do angličtiny a dalších jazyků. Mnoho z nich je pak ukládáno do virtuálních archivů a skupin či publikováno na méně známých platformách.

Kontrolu a selekci obsahu na internetu přitom zajišťuje rok od roku dokonalejší umělá inteligence a dle odhadů také několik milionů školených cenzorů. Dohled čínské vlády nad kybernetickým prostorem dále usnadňuje povinnost správců webů a platform předkládat tamním úřadům kromě jiného osobní údaje uživatelů či pravidelné hodnotící zprávy. Přestože celosvětově nejpopulárnější sociální sítě a platformy jako jsou Facebook, Twitter, Instagram a YouTube jsou v Číně zakázány, její obyvatelé mohou využívat jejich čínské obdoby. Ty jsou pak nejen stěžejním zdrojem zpráv, ale mnohdy také klíčovým nástrojem pro organizování protestů.

Animace koronaviru [2]

Čínské město Wu-chan, které se na začátku ledna stalo epicentrem nákazy [3]

K zabránění šíření nežádoucích informací současný režim nepoužívá pouze cenzuru. Osobám zveřejňujícím jiné než oficiální informace týkající se šířící se nákazy hrozí až sedmileté vězení. Dle lidskoprávních organizací nejsou ojedinělé ani únosy a tajná věznění kritiků postupu čínské vlády. Ty byly potvrzeny také výkonnou ředitelkou lidskoprávní organizace Human Rights in China, Sharon Homovou, dle níž bylo uneseno několik osob, mezi nimiž byli i žurnalisté či právníci působící v oblasti ochrany lidských práv. Jeden z posledních zaznamenaných případů se týkal i jednoho z předních čínských disidentů Sü Č'junga, jenž otevřeně popsal realitu přetížených nemocnic ve Wu-chanu a snahu režimu zabránit šíření jiných než úřady schválených informací. V první polovině března bylo také zaznamenáno zmizení vlivného čínského realitního magnáta Žen Č'-čchianga, jenž ve své eseji kritizoval omezování svobody slova a přístup čínského prezidenta k problematice COVID-19.

Zkušenost posledních dnů tak ukazuje nejen zranitelnost populace ve stínu biologické hrozby, ale také rizika, která mohou představovat nedemokratické režimy pro celou společnost. Navzdory všem fatálním následkům to však může být právě koronavirová krize, která může posílit čínskou společnost v jejím boji za právo (nejen) na svobodu slova.

Zdroje

- Amnesty International (6. března 2020). Pho noodles and pandas: How China's social media users created a new language to beat government censorship on COVID-19. Amnesty International (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/03/china-social-media-language-government-censorship-covid/>).
- Koettl Christoph, Xiao Mui, Tabrizy Nilo and Khavin Dmitriy (23. února 2020). China Is Censoring Coronavirus Stories. These Citizens Are Fighting Back. The New York Times (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/03/china-social-media-language-government-censorship-covid/>).
- Li Yuan (28. února 2020). Coronavirus Weakens China's Powerful Propaganda Machine. The New York Times (<https://www.nytimes.com/2020/02/26/business/china-coronavirus-propaganda.html>).
- Swart Mia (12. března 2020). How the coronavirus has deepened human rights abuses in China. Aljazeera (<https://www.aljazeera.com/news/2020/03/clonofcloneofcoronavirus-deepened-human-right-200312074518781.html>).
- Verna Yu (8. února 2019). If China valued free speech, there would be no coronavirus crisis. The Guardian (<https://www.theguardian.com/world/2020/feb/08/if-china-valued-free-speech-there-would-be-no-coronavirus-crisis>).

Fotografie

- [1] Official visit of the President of China, autor: UN Photo / Jean-Marc Ferré, 18. ledna 2017, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.
- [2] 3D medical animation coronavirus structure, autor: Scientific Animations.com/Manu 5, 30. leden 2020, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.
- [3] Wuhan, Viewed from Yellow Crane Tower, autor: Gary Todd, 4. prosince 2010, zdroj: Flickr, CC0 1.0, editace: ořez.

(Ne)odpovědnost těžařských společností za škody na životním prostředí v Brazílii

Tereza Ciupková

Rok po protržení přehrady v brazilském státě Minas Gerais bylo v Brazílii zahájeno trestní stíhání bývalého jednatele těžařské společnosti Vale. Brazílie nicméně ani po četných haváriích nepřijala opatření omezující velké společnosti v činnostech ohrožujících bezpečnost občanů a životní prostředí. Lidé zasažení haváriemi a evropské nevládní organizace se tak rozhodli hledat spravedlnost před evropskými soudy.

Na začátku ledna 2019 se v brazilském státě Minas Gerais protrhla důlní odpadní nádrž poblíž města Brumadinho, která byla součástí dolu na železnou rudu provozovanou brazilskou společností Vale. Přehrada propustila masy bahna, jež zaplavily důlní komplex a část obce Vila Ferteco, a způsobily tak smrt více než 250 osob a dalekosáhlé ekologické následky.

Jen několik měsíců před katastrofou ale dostala společnost osvědčení o bezpečnosti zařízení, vydané německou kontrolní společností TÜV SÜD. Osvědčení umožnilo těžařské společnosti další provoz přehrady, přestože následné vyšetřování havárie ukazuje, že společnost již dlouho věděla o jejích bezpečnostních rizicích.

Trestní řízení před brazilskými soudy

V souvislosti se zanedbáním předběžné opatrnosti podal v únoru letošního roku brazilský státní zástupce obžalobu na bývalého jednatele společnosti Vale, Fabia Schvartsmana, a dalších patnáct osob. Viní je ze zabití a několika trestných činů proti životnímu prostředí. Společnost podle obžaloby věděla o kritickém stavu přehrady minimálně od konce roku 2017, přesto její činnost nepřerušila. Informace o skutečném stavu dle státního zastupitelství záměrně skrývala jak před společností, tak před státními institucemi a investory.

Společnost v souvislosti s podáním obžaloby vydala prohlášení, že bude plně spolupracovat s pověřenými autoritami na úplném zjištění skutkového

Okolí Brumadinha po havárii [1]

stavu, spáchání úmyslného trestného činu v souvislosti s havárií ale odmítá. Fabio Schvartsman, který v březnu minulého roku dočasně odstoupil z funkce jednatele společnosti, se brání tím, že zahájil interní vyšetřování bezpečnostního stavu přehrady ihned poté, co se dozvěděl o bezpečnostních rizicích. Podaná obvinění proti němu jsou dle jeho slov unáhlená a nespravedlivá.

Mezi obžalovanými je také pět pracovníků německé společnosti TÜV SÜD, která před havárií vydala osvědčení zaručující bezpečnost přehrady. Podle státního zástupce došlo ze strany pracovníků TÜV SÜD k manipulaci s výsledky šetření bezpečnostního stavu přehrady, na jejichž základě bylo vydáno společnosti Vale osvědčení o bezpečnosti. Krátce po havárii byly zveřejněny obsahy emailů mezi oběma společnostmi, ze kterých vyplývá, že zaměstnanci kontrolní německé společnosti byli pod tlakem, aby osvědčení o bezpečnosti přehrady vydali.

Environmentální kolapsy nejsou v Brazílii ojedinělé

K tragédii došlo zhruba tři roky po podobné katastrofě v odpadní nádrži Mariana, asi 120 kilometrů vzdálené od Brumadinha. O život tam přišlo 19 osob, rozsáhlá kontaminace pitné vody však zasáhla na 250 tisíc obyvatel přilehlých území, a mluví se tak o jedné z nejzávažnějších environ-

mentálních havárií v brazilské historii. Přehradu Mariana provozoval podnik Samarco, který je spoluvlastněn britsko-australskou korporací BHP Billiton a zmíněnou společností Vale.

Jako následek havárie se v roce 2016 podnik Samarco dohodl s brazilskými úřady na náhradě škody ve výši šesti miliard dolarů. Následně byla v Brazílii podána také obžaloba na jednadvacet zaměstnanců odpovědných společností, řízení však bylo odloženo, a kromě finančních sankcí tak nebyla učiněna žádná opatření, která by vedla k předejití dalším podobným katastrofám.

Environmentální politika v Brazílii

Opakované katastrofy poukazují na strukturální problém, a sice že v Brazílii neexistuje efektivní státní aparát, který by činnost těžbařských společností kontroloval. Benevolentní předpisy a vysoká autonomie těchto společností ponechává v samosprávě také kontrolu bezpečnosti. Společnosti jsou oprávněny samy zvolit auditora, který kontrolu potřebnou pro provoz zařízení provede. Brazilská

Národní těžbařská agentura, která je orgánem odpovědným za regulaci těžbařského průmyslu v zemi, pak z důvodu úspory finančních a personálních prostředků sama využívá podklady najatých soukromých společností.

Na brazilskou neochotu přijmout přísnější opatření, která by znemožnila provoz zařízení nebezpečných pro životní prostředí a zdraví obyvatel, opakovaně reagovali i zástupci OSN. Podle zvláštního zprávy OSN pro nebezpečné látky Bascuta Tuncaka jde ze strany státních institucí o nerespektování základních práv, jako je právo na život, zdraví nebo tělesnou integritu.

Hledání spravedlnosti u evropských soudů

Právě neefektivita domáhání se spravedlnosti u brazilských soudů přiměla oběti katastrof obrátit se se svými nároky na evropské soudy. V případě Mariany byly podány žaloby u britských soudů, kde je společnost BHP registrovaná. Britské soudy zatím nerozhodly, společnost BHP se však brání tím, že proces již proběhl v Brazílii, a jedná se tak o věc

Přehrada Brumadinho [2]

Následky havárie přehrady Mariana [3]

již rozhodnutou. V Německu podala skupina dotčených osob ve spolupráci s německými nevládními organizacemi trestní oznámení na kontrolní společnost TÜV SÜD, kterou viní z odpovědnosti na smrti stovek osob a škod na životním prostředí.

Spory před evropskými soudy sice nemohou mít přímý vliv na odpovědnost brazilské těžařské společnosti, jsou však snahou o omezení nepostižitelnosti podobných investic v Brazílii a mají také vyslat důležitý signál evropským a jiným zahraničním společnostem, které v zemi investují. Nevládní organizace podávající trestní oznámení na TÜV SÜD si od sporu slibují zejména otevření diskuze o vytvoření nové legislativy, která by zamezila volnost korporací upřednostnit zisk před dodržováním lidských práv a ochrany životního prostředí.

Zdroje

Aleixo, Letícia a Cerqueira, Daniel. *Brumadinho disaster, year 1: corporate impunity and European justice*. Open Democracy. 27. leden 2020. (<https://www.opendemocracy.net/en/democraciabierta/desastre-de-brumadinho-a%C3%B1o-1-impunidad-corporativa-y-justicia-europea-en/>).

Blower, Ana Paula a O'Grady, Siobhán. *Brazil files homicide charges against Vale ex-CEO, 15 others in deadly 2019 dam collapse*. The Washington Post. 22. leden 2020. (https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/prosecutors-in-brazil-to-file-charges-against-vale-in-deadly-2019-dam-collapse/2020/01/21/c82dcd06-3c68-11ea-afe2-090eb37b60b1_story.html).

Business & Human Rights Resource Centre. *BHP Billiton & Vale lawsuit (re dam collapse in Brazil)*. 25. duben 2018. (<https://www.business-humanrights.org/en/bhp-billiton-vale-lawsuit-re-dam-collapse-in-brazil>).

Harris, Bryan a Schipani, Andres. *Brazilian prosecutors plan to charge Vale over dam disaster*. Financial Times. 8. leden 2020. (<https://www.ft.com/content/2ca27db4-323b-11ea-9703-0cae3f0de>).

Zimmermann, Flavia Bellieni. *Brazil's Latest Dam Disaster: Human Loss and Environmental Degradation*. Australian Institute of International Affairs. 11. únor 2019. (<http://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/brazil-dam-disaster/>).

Fotografie

[1] Brumadinho By Diego Baravelli 19, autor: Diego Baravelli, 31. leden 2019, zdroj: Wikimedia Commons. CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

[2] Brumadinho, Minas Gerais, autor: Ibama, 27. leden 2019, zdroj: Wikimedia Commons. CC BY-SA 2.0, editace: ořez.

[3] Bento Rodrigues, Mariana, Minas Gerais, autor: Rogério Alves/TV Senado, 19. listopad 2015, zdroj: Wikipedia. CC BY 2.0, editace: ořez.

Eskalace konfliktu v anglofonních oblastech Kamerunu: násilí pokračuje, konec konfliktu se zdá být v nedohlednu

Andrea Štásková

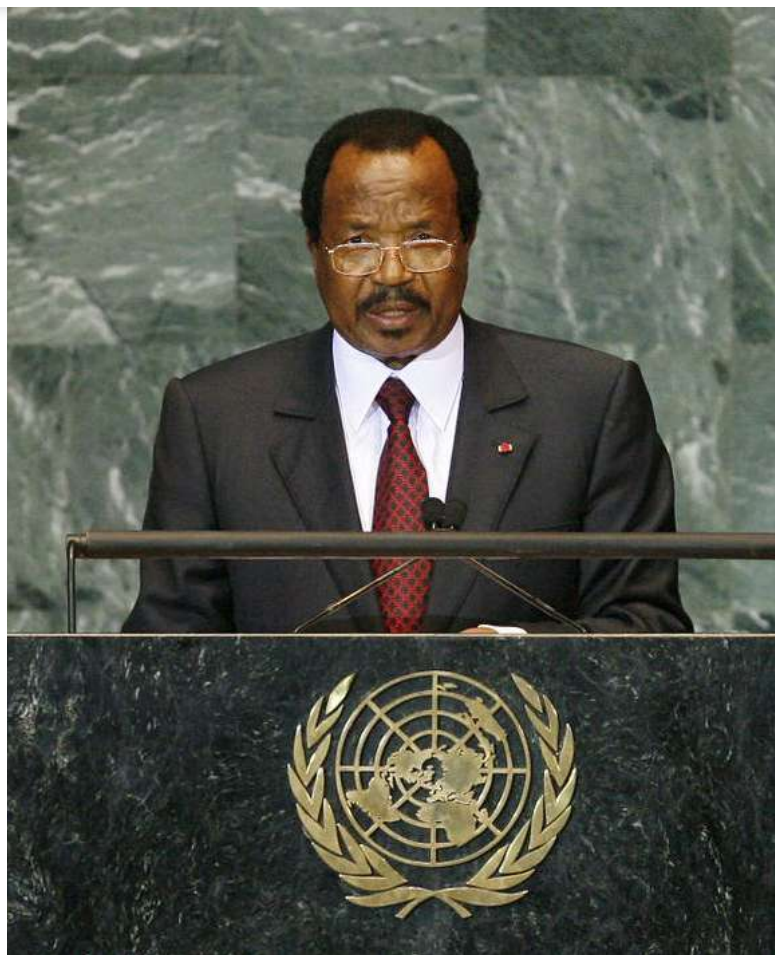
Když měly v únoru proběhnout parlamentní a obecní volby, reakce kamerunských separatistů na sebe nenechala dlouho čekat. Unesli čtyřicet kandidátů, vypálili jednu z volebních kanceláří a zakázali anglofonním obyvatelům o volbách mluvit. Jaký je nový vývoj ozbrojeného konfliktu, na jehož počátku stála snaha o rovnoprávnost dvou jazyků?

V říjnu 2016 vešli anglofonní občané Kamerunu do ulic na protest proti ekonomické a sociální marginalizaci anglického jazyka. Přestože jsou v Kamerunu dva úřední jazyky – francouzština a angličtina, byla francouzština dlouhodobě více užívána a podporována ze strany vlády. Anglicky mluvící obyvatelstvo, tvořící jen zhruba dvacet procent obyvatelstva Kamerunu a žijící v západních regionech země, si rovněž stěžovalo na nízké a nespravedlivé zastoupení ve vládě.

Organizace s názvem Kamerunské konsorcium anglofonní občanské společnosti, vedená právníkem Knongho Felixem Agborem a učitelí Fontemem Nebou a Tassangem Wilfredem, zorganizovala stávku proti jmenování frankofonních soudců do anglofonních regionů. Označovali to za nebezpečí pro právní systém založený na tradici *common law* [1], a zároveň jako další posílení převahy francouzského jazyka v zemi.

Protesty doprovázející stávku, kterých se účastnili zejména příslušníci právnických povolání, probíhaly zpočátku poklidně ve městech Bamenda, Buea a Limbe. Hlavním požadavkem byla ochrana a zachování právního systému *common law* v anglofonních regionech namísto zavádění kontinentálního, tzv. *civil law* [2] systému. Protestující žádali také o přeložení některých zákonů do anglického jazyka a o zavedení výuky *common law* na univerzitách v Bamendě a Buee.

Vláda protesty potlačila násilně, za použití slzných plynů a střelných zbraní. Při potlačování protestů bylo mnoho aktivistů zraněno, někteří byli uvězněni. Podle zpráv mělo dokonce dojít ke čtyřem

Kamerunský prezident Paul Biya [1]

úmrtím, avšak vláda potvrdila jen dvě. O násilné atmosféře vypovídala také videa, která se začala šířit přes sociální sítě. V průběhu listopadu a prosince se ke stávce připojily tisíce učitelů a všechny školy v anglofonních regionech byly uzavřeny.

Vývoj od roku 2017

Na začátku roku 2017 založila vláda komisi, jejímž cílem bylo vyjednávat s aktivisty. Ti odmítli jakýkoliv dialog, dokud vláda nepropustí všechny uvězněné. Rovněž předložili vládě návrh předpokládající federalizaci státu. Vláda jej smetla se stolu, všechna aktivistická hnutí okamžitě zakázala a zároveň je oficiálně označila za bezpečnostní hrozbu.

Protestující občané, kteří doposud uvažovali o federalizaci státu za účelem zajištění rovnosti práv pro obě jazykové skupiny, se začali organizovat v separatistických skupinách požadujících založení autonomního státu Ambazonie. V září 2017 utvořili separatisté organizaci Ambazonských ozbrojených sil (*Ambazonia Defence Forces*) a velmi rychle podnikli první ozbrojenou akci – útok na vojenskou základ-

nu Besongabang v oblasti Manyu. Zanedlouho poté uskutečnili dva bombové útoky. Cílem prvního byly bezpečnostní jednotky v Bamendě, druhý mířil na příslušníky státní policie. Státní armáda reagovala útokem na protestující.

Násilí pokračovalo na obou stranách. V říjnu vyhlásilo zastřešující separatistické uskupení Spojená fronta konsorcia jižních Kamerunů a Ambazonie nezávislost ambazonského státu. Opět následovaly protesty, dočasná snaha o diplomatické vyjednávání namísto násilí, a nakonec návrat k otevřenému konfliktu.

Násilí a porušování práva na obou stranách

Od počátku konfliktu se separatistům nedařilo politicky vyjednat s vládou, což vedlo k jejich radikalizaci. Od poloviny roku 2017 separatisté zaútočili na řadu vládních institucí, přičemž také unesli a následně zabili řadu civilistů, kteří sympatizovali s vládou. Rovněž násilně vynucovali součinnost škol v anglofonních regionech – vy-

Anglofonní obyvatelstvo žije v západních regionech Kamerunu [2]

hrožovali vyučujícím, studentům i jejich rodičům a mnoho ředitelů i studentů bylo uneseno. Ti, kteří součinnost odmítli, byli fyzicky napadáni. Nakonec většina škol pod nátlakem ustoupila. Podle Úřadu OSN pro koordinaci humanitárních záležitostí tak bylo v květnu 2018 celkem 42 500 dětí bez možnosti docházet do školy. Vyhrocená situace vedla vládu v září 2018 k připojení se k mezinárodní *Deklaraci o bezpečných školách*, čímž se zavázala k ochraně vzdělávání během ozbrojeného konfliktu. Únosy a násilí přesto pokračovaly.

Násilně se nechovaly jen separatistické skupiny – vláda od počátku využívala armády i ozbrojených jednotek k potlačení poklidných protestů. Byla vykonána řada poprav bez řádného soudního procesu, civilisté podezřelí ze spolupráce se separatisty byli mučeni a jejich domy byly vypáleny.

Únorové volby a další eskalace konfliktu

Únorovým volbám předcházely násilné aktivity ambazonských separatistů – v prosinci se pokusili sestřelit komerční letadlo, které mělo přistát v Severozápadním regionu. O dva týdny později pak unesli 40 kandidátů do nadcházejících voleb. Dne 7. ledna vypálili volební kancelář ve městě Misaje, aby tak zdůraznili své dřívější rozhodnutí neúčastnit se nadcházejících parlamentních a obecních voleb, které se konaly 9. února. Ambazonská vládní komise navíc uvedla, že agitace v rámci těchto voleb, nebo pouhé mluvení o nich je v anglofonním regionu trestné.

Od 6. do 11. února byla celá oblast pod kontrolou separatistů uzavřena. Po 24 hodin byl zakázán pohyb, byly uzavřeny školy, obchody i trhy. Vládní komise navíc sdělila humanitárním i diplomatickým organizacím, aby zastavily veškeré aktivity v Severozápadním a Jihozápadním regionu. V uzavřené oblasti se tak nacházelo okolo čtyř milionů ohrožených lidí bez přístupu k humanitární pomoci, zdravotní péči a potravinám.

Reakce mezinárodního společenství

„Po více než tři roky jsou lidé v anglofonních regionech lapeni v násilí mezi vojenskými a ozbrojenými skupinami. Tato krize nesmí být ignorována orgány zodpovědnými za ochranu obyvatelstva,“ zdůraznil závažnost situace Fabien Offner, výzkumník Amnesty International.

Na současnou situaci reagují i představitelé OSN. Ve společném prohlášení, pod kterým je podepsaný např. Úřad zvláštního zástupce generálního tajemníka OSN pro sexuální násilí v konfliktu, je vyjádřeno hluboké znepokojení způsobené zprávami o násilí. Zmiňuje se také o útoku na vesnici Ngarbuh v Severozápadním regionu, kde podle dostupných dat zemřelo 23 civilistů, z nichž 15 bylo dětí.

Nkonhgo Felix Agbor Balla, ředitel Centra pro lidská práva a demokracii v Africe – nezávislé nevládní organizace, která se věnuje problematice lidských práv, právního systému a prohlubování demokracie v Africe – uvedl, že je třeba přivést ke spravedlnosti osoby zodpovědné za spáchané trestné činy. Současnou situaci nazval „kulturou beztrestnosti”.

Mnoho dalších organizací, včetně Komise Africké unie pro práva dětí, odsoudilo nedávné události a volá po ukončení násilí. Kamerunský prezident Paul Biya zřídil vyšetřovací komisi za účelem vyšetření vražd civilních obyvatel.

Poznámky

- [1] *Common law* je označení pro angloamerický právní systém, který je geograficky rozšířen zejména v zemích Commonwealthu a USA. Jeho charakteristikou je užívání obyčejů jako pramene práva, přičemž se široce uplatňují soudní precedenty.
- [2] Kontinentální právní systém bývá někdy označován jako *civil law*. Byl vytvořen pod vlivem římskoprávní tradice a geografické zastoupení má zejména v kontinentální Evropě odkud se, stejně jako systém *common law*, rozšířil do světa v rámci bývalých kolonií. Systém klade důraz především na psané právo.

Zdroje

- ACAPS (2020, 21. ledna). Cameroon: Escalation of the Anglophone crisis. https://www.acaps.org/sites/acaps/files/products/files/20200121_acaps_short_note_escalation_of_the_anglophone_crisis_cameroon_0.pdf
- Amnesty International (2020, 6. února). Cameroon: Rise in killings in Anglophone regions ahead of parliamentary elections. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/02/cameroon-rise-in-killings-in-anglophone-regions/>
- Human Rights Watch (2019). Cameroon: Events of 2018. <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/cameroon>

Protest za Ambazonický stát [3]

- Journal du Cameron (2020, 27. února). Cameroon: AU Committee on rights of Children urges Gov't to investigate Ngarbuh killings, make public findings. <https://www.journalducameroun.com/en/cameroon-au-committee-on-rights-of-children-urges-govt-to-investigate-ngarbuh-killings-make-public-findings/>
- UN NEWS (2020, 21. února). Cameroon: UN officials raise alarm over escalating violence, call for civilian protection. <https://news.un.org/en/story/2020/02/1057881>

Fotografie

- [1] President of Cameroon Addresses General Assembly, autor: UN Photo/Marco Castro, 25. září 2009, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.
- [2] Un-cameroon, autor: Jeroen, 23. října 2007, zdroj: Wikimedia Commons, Map derived from a United Nations map.
- [3] Ambazonia Protest, autor: Kyle T., 19. srpen 2018, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

SLEDUJTE AKCE CENTRA A DALŠÍCH INSTITUCÍ

Naše aktivity naleznete zde.

Sekce „Chystá se“ přibližuje, co plánují jiné instituce. Zobrazte ji zde.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Lucie Nechvátalová

Zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním: Blýská se na lepší časy?

Pavel Doubek

Poslanecká sněmovna v březnu tohoto roku přijala zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním. Po dlouhém očekávání se tak stát přihlásil k odpovědnosti za újmu na zdraví, která může v souvislosti s očkováním nastat a narovnává tak vztah mezi ochranou veřejného zdraví a základními právy jednotlivce. Jde však o vhodnou právní úpravu?

Stát přebírá odpovědnost

O nutnosti přijmout odškodňovací právní úpravu povinného očkování [1] se diskutovalo minimálně od roku 2012, kdy byl přijat občanský zákoník, který pozměnil koncepci právní odpovědnosti poskytovatelů zdravotních služeb (lékařů, nemocnic). Podle nové právní úpravy totiž poskytovatelé zdravotních služeb odpovídají pouze za zaviněné porušení právních povinností, což pro poškozeného znamená, že musí vždy prokázat, že újma nastala v příčinné souvislosti s provedeným očkováním. V tomto nastává „kámen úrazu“, neboť je z právního i medicínského hlediska v praxi velice obtížné (ne-li nemožné) s jistotou prokázat, že očkování tou či kterou vakcínou vedlo skutečně ke konkrétní újmě na zdraví.

Stát tak na jedné straně vyžadoval povinné očkování pod hrozbou sankce,[2] na straně druhé zde reálně neexistoval mechanismus, kterým by se případné poškození domohli efektivní nápravy. Na tuto nerovnost upozornil i Ústavní soud, který v obiter dictu k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/14 uvedl, že je namístě, aby legislativa zvažila úpravu odpovědnosti státu za újmu na zdraví způsobenou očkováním. Opětovně se Ústavní soud k potřebě přijetí odškodňovací právní úpravy vyjádřil ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 1253/14, v němž uvedl, že „jde o úkol, jehož se ve světle lidskoprávních dokumentů a standardů nelze zříci.“

Ilustrační foto [1]

Domněnka příčinné souvislosti

Odškodnění újmy na zdraví je podle schváleného zákona založeno na tzv. objektivní odpovědnosti státu. To znamená, že stát přebírá odpovědnost za újmu na zdraví bez nutnosti zkoumat příčinnou souvislost mezi provedeným očkováním a vznikem újmy. Jedná se o model, který je běžný v celé řadě zemí, kde byl podobný mechanismus vytvořen.

Uvedené však neznamená, že by stát plánoval odškodit jakoukoliv újmu na zdraví, která po očkování vznikla. Zásadní je totiž ustanovení § 3 zákona, které zakotvuje tzv. domněnku příčinné souvislosti:

„Jedná-li se o újmu na zdraví, kterou prováděcí právní předpis stanoví jako pravděpodobný následek daného povinného očkování a tento následek nastane po provedení daného povinného očkování v době stanovené tímto prováděcím právním předpisem, má se za to, že újma na zdraví byla způsobena povinným očkováním.“

Navrhovatel zákona zde našel zjevnou inspiraci v odškodňovacím modelu Spojených států, který je založen na výčtu typických nežádoucích účinků daných vakcín a doby, kdy se tyto nežádoucí účinky

Ilustrační foto [2]

projeví. Zjednodušeně řečeno, pokud se újma na zdraví projeví vyjmenovanými vedlejšími účinky v předepsané době, má poškozený bez dalšího na odškodnění nárok. Pokud se projeví jinými nežádoucími účinky nebo v jiné době, poškozený nárok na odškodnění ztrácí. Zákon však stanoví, že pokud ministerstvo náhradu újmy nepřizná, nebo ji nepřizná v požadované výši, je poškozenému zachována možnost domáhat se náhrady újmy u soudu.

Vedle samotného zákona bude velice významný text prováděcího právního předpisu (vyhlášky Ministerstva zdravotnictví). Pokud vyhláška stanoví seznam nežádoucích účinků široce a k tomu nastaví poměrně dlouhé lhůty, v nichž k těmto nežádoucím projevům dojde, bude mít poškozený poměrně velkou naději, že na odškodnění podle tohoto zákona dosáhne. Na druhou stranu, pokud vyhláška vymezí seznam nežádoucích účinků úzce (například jen na ty, které lze očkování bezesporu přičítat) a k tomu nastaví krátké lhůty, je pravděpodobné, že se řada poškozených ocitne mimo rámec odškodňovacího systému.

Jak moc závažná musí být újma?

Oproti původnímu návrhu zákona, který obecně zakotvil odškodnění majetkové i nemajetkové újmy (tak jak je chápáno občanským zákoníkem), § 2 zákona pojednává již jen o odpovědnosti za zvlášť závažné ublížení na zdraví očkovaného.

Omezení rozsahu náhrady škody se setkala s kritikou nevládních organizací, zejména spolku Rozalio a Ligy lidských práv. Ta ve svém prohlášení uvedla, že zvlášť závažné ublížení je pojem, který není nijak definován a je navíc judikaturou vykládán poměrně přísně. Toto znění tak fakticky vede k tomu, že celá řada poškozených, včetně těch, kteří utrpěli závažnou újmu na zdraví (ale nikoliv zvlášť závažnou), zůstanou zcela mimo odškodňovací schéma.

Zpětná náhrada škody?

Návrh zákona počítá s odškodněním újmy na zdraví pouze u těch poškozených, u nichž k újmě došlo po nabytí účinnosti zákona. Nepřipouští tedy odškodnění újmy, ke které došlo v době od nabytí účinnosti občanského zákoníku a do nabytí účinnosti tohoto zákona. Tuto skutečnost kritizuje Liga lidských práv, která uvádí, že „*stát tak porušuje svůj závazek z Úmluvy o biomedicíně zajistit spravedlivou náhradu újmy i těm, kterým újma vznikla v tomto přechodném období.*“

Závěr

Po letech diskuzí se stát přestane zříkat své odpovědnosti na poli povinného očkování a tuto odpovědnost promítá do konkrétního legislativního řešení. Schválení zákona je tedy bezesporu krok

Ilustrační foto [3]

Ilustrační foto [4]

správným směrem. „Vadou na kráse“ však zůstává uvedený § 2, který z okruhu odškodnění vylučuje celou řadu poškozených, včetně těch s vážnou újmou na zdraví. Dle mého názoru by bylo žádoucí tuto chybu nejbližší možnou novelou napravit. Ministerstvo zdravotnictví dále stojí před velkou výzvou, jak správně koncipovat vyhlášku, která uvede odškodňovací mechanismus v život. Je pravděpodobné, že tvorba vyhlášky bude ještě podrobena široké odborné debatě.

Poznámky

- [1] Povinné očkování je zakotvené v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů a prováděcí vyhlášce č. 537/2006 Sb., o očkování proti infekčním nemocem, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Za odmítnutí očkování hrozí pokuta až do výše 10 000 Kč.

Zdroje

Keelan, J; Wilson, K. Designing a No-Fault Vaccine-Injury Compensation Programme for Canada: Lessons Learned from an International Analysis of Programmes, University of Toronto, 2011

(https://munkschool.utoronto.ca/wp-content/uploads/2012/07/Keelan-Wilson_NoFaultVaccine_CPHS_2011.pdf).

Liga lidských práv, Zákon o náhradě újmy způsobené povinným očkováním byl schválen, ale ani těžká újma na zdraví nemusí být odškodněna, 5. března 2020 (<https://llp.cz/blog/2020/03/zakon-o-nahrade-ujmy-zpusobene-povinnym-ockovanim-byl-schvalen-ale-ani-tezka-ujma-na-zdravi-nemusi-byt-odskodne-na/>).

Rozalio, Rozhodnuto – poškození očkováním mají nárok na odškodnění v plné šíři, 4. března 2020 (<http://rozalio.cz/nase-projekty/legislativni-zmeny-v-systemu-ockovani/1432-rozhodnuto-poskozeni-ockovanim-maji-narok-na-odskodneni-v-plne-siri>).

US Health Resources and Services Administration, Vaccine Injury Table (<https://www.hrsa.gov/sites/default/files/vaccinecompensation/vaccineinjurytable.pdf>).

Zákon č. 116/2020 Sb., o náhradě újmy způsobené povinným očkováním

Fotografie

- [1] Ilustrační foto, autor: Amanda Mills, USCDCP, 25. srpna 2016, zdroj: Pixnio, CC 0, editace: ořez.
- [2] Ilustrační foto, autor: kfuhlert, 10. září 2014, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.
- [3] Ilustrační foto, autor: pixel2013, zdroj: Pixnio, CC 0, editace: ořez.
- [4] Ilustrační foto, autor: James Gathany, Judy Schmidt, USCDCP, 10. srpna 2016, zdroj: Pixnio, CC 0, editace: ořez.

Zákon o střetu zájmů, alias lex Babiš, zůstává beze změny

Klára Košťálová

Ústavní soud v únoru vydal nález, kterým potvrdil platnost zákona o střetu zájmů. Soud tak zamítl návrhy prezidenta Miloše Zemana a poslanců ANO na zrušení části zákona o střetu zájmů přezdívané lex Babiš. Co bylo návrhem požadováno? A co rozhodnutí soudu znamená?

V roce 2017 byla přijata novela zákona o střetu zájmů č. 14/2017, v důsledku které, mimo jiné, členové vlády nemohou provozovat rozhlasové a televizní vysílání a vydávat periodický tisk. Zároveň znemožňuje firmám, v nichž mají členové kabinetu nejméně čtvrtinový podíl, aby se ucházely o veřejné zakázky, nenárokové dotace a investiční pobídky. Cílem novely byla především úprava, že politik by měl být buď ve vysoké funkci, nebo podnikat.

Téhož roku obdržel Ústavní soud návrh prezidenta republiky na zrušení části výše uvedené novely. Stejný návrh podala o měsíc později i skupina 44 poslanců Poslanecké sněmovny České republiky. Ústavní soud vedl v této věci spojené řízení.

V obou případech bylo také zmíněno, že úprava směřuje především proti jedné osobě – Andreji Babišovi, jenž vlastní vydavatelství a rozhlasovou i televizní stanici, a že snahou stávajících ustanovení je ho poškodit.

Andrej Babiš kvůli nové právní úpravě převedl své firmy Agrofert a SynBiol do svěřenských fondů. Zmiňované části zákona se kvůli tomu přezdívá lex Babiš. Zmíněná část zákona byla navrhovatelé označen za protiústavní, neboť odporuje férovému vedení politické soutěže.

Návrhy bylo požadováno, aby ze zákona byla odstraněna ustanovení omezující vlastnictví médií a znemožňující získávání veřejných zakázek i přijímání dotací nebo investičních pobídek u firem ovládaných členy vlády.

Nález Ústavního soudu

Po třech letech došel Ústavní soud k závěru. Soudci dříve nemohli naleznout potřebnou shodu na výro-

Andrej Babiš, předseda vlády ČR [1]

ku a odůvodnění. Podle většiny ústavních soudců není zákon protiústavní a sleduje veřejný zájem na vedení politické soutěže. Tři soudci ovšem zůstali v menšině, když navrhovali zrušit alespoň část zákona, která se týká vlastnictví médií.

Důležitým bodem nálezu je ustanovení, že zákon o střetu zájmů je dostatečně obecný. Není pravda, že cílí jen na premiéra Andreje Babiše. Zákon sice limituje premiéra, ale spolu s ním i tisíce dalších veřejných funkcionářů. Zdůraznil, že napadenou úpravu je třeba měřit vždy podle všech osob, které spadají do určité kategorie veřejných funkcionářů.

Soudci poukázali i na to, že právní úprava o střetu zájmů veřejných funkcionářů již v řadě dalších států existuje. V pojetí se sice liší, ale tento zákon je v právním řádu státu nezbytností.

Stát není podnik

V nálezu je též zdůrazněno, že stát není podnikem. „Služba státu je sice honorována, avšak výkon

veřejné funkce není podnikáním, natož správou vlastního majetku.“ Je povinností právního státu vytvořit veřejnému funkcionáři takové podmínky, aby mohl svou funkci řádně vykonávat a zároveň zamezit tomu, aby takto svěřenou moc mohl využívat k prosazování osobních zájmů na úkor zájmu veřejného.

V tiskové zprávě Ústavní soud shrnul, že „*právní úprava nikomu nebrání ucházet se o veřejnou funkci z důvodu možného střetu zájmů založeného na majetku nebo provozování určité činnosti. Naopak stanoví, že se o veřejnou funkci může ucházet každý s tím, že případný vznik neslučitelnosti nebo střetu zájmů bude řešen až v případě, že veřejnou funkci nabude. Ústavní pořádek vyžaduje, aby se rozhodovali uchazeči o veřejnou funkci, nikoli aby stát změnil svou povahu tím, že se přizpůsobí osobní situaci a soukromým zájmům uchazečů a přestane být představitelem veřejného zájmu a obecného blaha pro všechny. Každý uchazeč o veřejnou funkci požadavky musí předem znát a nesmí být jimi dodatečně „zaskočen“.*“

Ústavní soud nálezem zamítl návrhy prezidenta Miloše Zemana a poslanců ANO na zrušení části zákona o střetu zájmů. Zákon zůstává v dosavadním novelizovaném znění bez jakékoliv změny.

Kritika způsobu přijetí zákona

V závěru odůvodnění nálezu se soudce zpravodaj Jan Filip vyjádřil, že zákon byl „*přijat způsobem, který je na „hranici akceptovatelného“.*“ Především v souvislosti se způsobem, jak se o novele a pozměňovacích návrzích chaoticky diskutovalo ve sněmovně.

Samotná novela zákona o střetu zájmů vstoupila v platnost v roce 2017 i přes odpor hnutí ANO a veto prezidenta. Podpořily ji tehdejší vládní strany ČSSD a KDU-ČSL spolu s většinou opozice.

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 11. února 2020, sp. zn. Pl. ÚS 4/17.
Zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění zákona č. 14/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Fotografie

- [1] Bundesminister Sebastian Kurz trifft den tschechischen Vizepremier Andrej Babis. Wien, autor: Bundesministerium für Europa Integration und Äusseres, datum pořízení: 13.02.2015, zdroj: Wikipedia, CC BY 2.0, editace: ořez.
- [2] Courtroom One Gavel, autor: Joe Gratz, datum pořízení: 24. března 2006, zdroj: Flickr, CC0 1.0, editace: ořez

Ilustrační fotografie [2]

Práva vězňů na zvláštní stravu

Simona Úlehlová

Mají vězni právo na zvláštní požadavky ve výběru jejich stravování? Do jaké míry mohou jejich požadavky věznice odmítnout a za jakých podmínek jsou povinny jim věznice vyhovět? To jsou aktuální otázky, kterými se v minulosti zabývala veřejná ochránkyně práv, a nyní i krajské soudy. Mohou věznice samy na základě své úvahy rozhodovat o požadavku odsouzených na volbu stravy?

Právní základ

Podle zákona o výkonu vazby a zákona o výkonu trestu odnětí svobody má každý obviněný a odsouzený právo na poskytování stravy ve vězeňském zařízení. Obviněným a odsouzeným se poskytuje pravidelná strava třikrát denně za podmínek a v hodnotách, které odpovídají udržení zdraví a přihlížejí k jeho zdravotnímu stavu, věku a obtížnosti vykonané práce. V rozsahu, v jakém to umožňuje provoz věznice, se přitom přihlíží i k požadavkům kulturních a náboženských tradic vězněných osob.

Náboženské důvody

Typickým příkladem poskytování zvláštní stravy, tj. jiné než stravy základní normy, na základě náboženských tradic je strava muslimská, která ne-

Věznice Kuřim [1]

Anna Šabatová [2]

obsahuje vepřové maso. Tato zaběhnutá praxe se na základě šetření bývalé veřejné ochránkyně práv Anny Šabatové aplikuje i na specifika stravování vězňů vyznávající jiná náboženství.

Šabatová vedla v minulosti šetření v Kuřimské věznici, ve kterém se zabývala otázkou, zda má na stravu bez vepřového masa právo i vězeň křesťanského vyznání. Věznice primárně tento požadavek zamítla, jelikož nebyl odůvodněn náboženským přesvědčením. V této kauze ombudsmanka vyjádřila názor, že: „výkon práva svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám, nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.“

Z toho dle jejích slov vyplývá, že není v kompetenci příslušníků věznic či vězeňských kaplanů, aby posuzovali víru či míru přesvědčení v daném náboženství jednotlivých vězňů. Při extenzivním výkladu závěrů šetření je možné je aplikovat i na případy vězňů - vegetariánů, přičemž tento způsob stravování je vnímán jako jejich světonázor. Nikdo by tedy neměl posuzovat, nakolik jsou o tomto světonázoru skutečně přesvědčeni. V takovém případě by podle

Různé veganské a vegetariánské lahůdky [3]

ní odsouzeným měla být přiznána vegetariánská strava bez dalšího posouzení.

Její výsledná zpráva je zakončena úvahou, proč by nemohl vězeň obecně žádat stravu bez určitých ingrediencí, jako např. bez vepřového masa, pokud je v dané věznici tato strava přístupná, a to i za předpokladu, že tento požadavek není vůbec podložen náboženskými důvody.

Evropská judikatura

K nejvýznamnějším rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva v této oblasti patří rozsudek ve věci *Jakóbski proti Polsku*, ve kterém se odsouzený domáhal, aby mu bylo věkuchyní připravováno vegetariánské jídlo, které bylo jako jediné z dostupných jídel v souladu s jeho buddhistickým náboženstvím.

Soud se v tomto sporu snažil nalézt spravedlivou rovnováhu mezi zájmy odsouzeného a zájmy věznice, pro kterou mohou speciální požadavky ve stravování vězně znamenat zvýšené výdaje. Spor byl uzavřen s tím, že jestliže požadovaná strava nevyžaduje zvláštní přípravu jídla nebo aby bylo servírováno předepsaným způsobem či zvláštní výrobky, měla by věznice alespoň nabídnout jiný způsob stravování než základní typ anebo se pokusit s odsouzeným dohodnout.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Jakóbski proti Polsku* zohledňuje při svém rozhodování i české soudy. Věznice by měly respektovat nároky vězňů, pokud k tomu mají dispozice a možnosti. To znamená, že nemá-li ústavní kuchyně prostředky pro zajištění specifické stravy a i tak by byla nucena k poskytování této stravy, nebyla by nastolena spravedlivá rovnováha mezi oběma stranami.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva se zabývala i otázkou výkladu čl. 9 Úmluvy o lidských právech v souvislosti s požadavky vězňů na jiné než základní stravování. Ustanovení článku poskytuje ochranu svobodě myšlení, svědomí i náboženského vyznání. Extenzivním výkladem soud dospěl k závěru, že zakotvená ochrana se netýká pouze náboženského přesvědčení v užším slova smyslu, ale i světonázoru, tj. nahlížení na svět či přesvědčení jako takového, pokud splňují určité předpoklady. Tyto podmínky byly konstatovány v rozsudku *Leela Förderkreis e.V. a další proti Německu*, dle kterého musí přesvědčení dosahovat určité míry přesvědčivosti, důležitosti, vážnosti a soudržnosti.

Vegetariánství, veganství či jiná specifika stravování, dle tohoto rozsudku, představuje světonázor, ucelený názor a životní postoj.

Jiné možnosti

Vzhledem k tomu, že cílem je nalézt spravedlivou rovnováhu mezi povinnostmi věznic a požadavky vězňů, je nutné zmínit, že vězni mají i jinou možnost obstarání si specifických výrobků a zajištění zvláštní stravy.

Primárně sice vězni u sebe nemohou mít během výkonu trestu či vazby žádnou finanční hotovost. Pokud si však přivydělávají během výkonu nebo jsou jim posílány peníze soukromou osobou zvenku, přicházejí vězňům finanční prostředky na jejich konto ve věznici, ze kterého mohou čerpat peníze na nákup věcí osobní potřeby, a to mimo jiné i na zakoupení specifické stravy.

Vedle toho existuje i podoba určitého nadstandardu, díky kterému mohou být vězňům zasílané balíčky, prostřednictvím kterých je možné nechat si poslat potraviny a potřebné výrobky.

Evropský soud pro lidská práva [4]

Zdroje

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. listopadu 2008, *Leela Förderkreis e.V. a další proti Německu*, stíž. č. 58911/00. (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89420>).

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. prosince 2010, *Jakóbski proti Polsku*, stíž. č. 18429/06. (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102121>).

Rozsudek Krajského soudu ze dne 3. září 2019, sp. zn. 30 A 9/2019.

Rozsudek Krajského soudu ze dne 3. dubna 2019, sp. zn. 57 A 172/2018.

Fotografie

[1] Kurim Prison 02, autor: Lasy, 29. srpna 2017, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

[2] Anna Šabatová, zdroj: archiv KVOP, editace: ořez.

[3] Vegan Gardein Tofu Foods Display (cropped1), autor: Zeetz, 25. července 2014, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY 2.0, editace: ořez.

[3] Piece of Berlin Wall in front of the European Court of Human Rights, Strasbourg, autor: Edelseider, 29. července 2010, zdroj: Wikipedia Commons, CC BY 2.0, editace: ořez.

CENTRUM JE NA FACEBOOKU

Chcete být v obraze i mezi jednotlivými čísly Bulletinu? Sledujte náš facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Tereza Štátná

Vnitrostátní právo

- Kilian, P. Novák, J. Analýza vybraných nedostatků judikatury Ústavního soudu při aplikaci institutu podmíněného propuštění. *Trestněprávní revue*. 1/2020
- Lukášková, M. Nepodmíněný trest odnětí svobody ve světle alternativních a krátkodobých trestů. *Trestněprávní revue*. 1/2020
- Pastorek, Š. Tomšej, J. Zaměstnávání cizinců ze třetích zemí ve světle poslední novely. *Právní rozhledy*. 6/2020
- Petržílek, P., Svatoňová, J., Kratochvílová, N., Mlej, P., Polemika s pohledem trestních soudů na trestnost statutárních zástupců v některých kauzách tzv. solárních baronů. *Trestněprávní revue*. 1/2020
- Rigel, F. Judikatura NSS: Neurčité právní pojmy a správní uvážení. *Soudní rozhledy*. 3/2020
- Soukup, M. Hurtíková, H. Vyvážená politická komunikace na lokální úrovni? Novela tiskového zákona a její naplňování v obsahu obecních zpravodajů krajských měst České republiky v roce 2014. *Acta Politologica*. 1/2020
- Svatoš, R. Zproštění trestněprávní odpovědnosti právnické osoby. *Trestněprávní revue*. 1/2020

- Šerá, H. Historické kořeny a východiska zakotvení lidských práv v systému práva. *Právní rozhledy*. 6/2020
- Žďárský, Z. K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe. *Trestněprávní revue*. 1/2020

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Fojt, D. Terorismus v rámci Evropské unie. *Trestněprávní revue*. 1/2020
- Holcner, V. Dvě procenta HDP na obranu. Realistický závazek členských států NATO?. *Obrana a strategie*. 2/2019
- Kmec, J. Další aktuality ze Štrasburku. *Soudní rozhledy*. 3/2020
- Skupin, Z. J. Trestní rejstříky cizích států a mezinárodní výměna informací. *Trestněprávní revue*. 1/2020

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

- Klosek, K. The Corporate Scramble for Africa and its Unintended Consequences. *Mezinárodní politika*. 20. 03. 2020
- Sekerák, M. Neliberální populizmus na Slovensku: případ tzv. rodovej ideológie. *Acta Politologica*. 1/2020
- Školník, M. Korupce a důvěra ve veřejnou správu v postkomunistické Evropě. *Acta Politologica*. 1/2020

AKTUÁLNĚ ZE SVĚTA LIDSKÝCH PRÁV

Sledujte náš Facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

Centrum pro lidská práva
@Centrumlidskaprava

Redakce Bulletinu

Editor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Jan je vedoucím Centra pro lidská práva a demokracii. Po vystudování práva a ekonomie pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. Poté působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu. V současnosti působí rovněž jako právník v Kanceláři veřejného ochránce práv a jako seniorní výzkumný pracovník v Centru mezinárodního práva Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Jana Šikorská: Jana studuje prvním rokem magisterský program v oboru mezinárodní právo na Graduate Institute of International and Development Studies v Ženevě. Bakalářský titul práv získala na University of Exeter ve Velké Británii. Zaměřuje se především na mezinárodní trestní spravedlnost, a to konkrétně na oblast sexuálních zločinů. V rámci studia vypomáhala na univerzitě jako výzkumný asistent.

Bc. Tereza Šťastná: Tereza studuje čtvrtý ročník oboru právo a právní věda na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni a dlouhodobě se zajímá o ochranu lidských práv, trestní právo a mezinárodní právo veřejné. V současnosti působí v Amnesty International a pracuje v advokátní kanceláři.

Petra Olivová: Petra studuje mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně. Jeden semestr studia strávila na Boloňské univerzitě na kampusu ve Forlì. Vystudovala i bakalářský stupeň politologie a evropských studií. Dlouhodobě se zajímá o lidská práva, mezinárodní právo veřejné a postavení uprchlíků.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Monika Hanych, Ph.D., LL.M.

Vystudovala právo, žurnalistiku a sociologii na Masarykově univerzitě a lidská práva na Tilburg University v Nizozemsku. Pracuje v Kanceláři vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva. Je členkou výboru Rady Evropy pro umělou inteligenci a lidská práva.

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na Fakultě sociálních studií a v Ústavu pro otázky soudnictví PrF MUNI. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong University v Číně. Hubert byl členem Rady vlády pro lidská práva.

Stážisté:

Mgr. Zuzana Andreska: Zuzana je studentkou Právnické fakulty Univerzity Karlovy a absolventkou oboru genderová studia na Fakultě humanitních věd. Věnuje se feministické kritice práva a propojování práva a jiných společenských věd.

Jana Šulcová: Jana studuje poslední ročník magisterského oboru mezinárodní vztahy na FSV UK. Stážovala v Radě Evropy a na velvyslanectví ČR v Brazílii. Kromě lidských práv se zajímá i o mezinárodní politiku a problematiku řešení konfliktů.

Mgr. Bc. Eva Kostolanská: Eva vystudovala práva a dokončuje studium psychologie na Masarykově univerzitě. Kromě lidských práv se zajímá o zdravotní právo a průnik mezi právem a psychologií. Působí na Nejvyšším správním soudě jako poradce na analytickém oddělení.

Jakub Drahorád: Jakub je studentem třetího ročníku mezinárodních teritoriálních studií na FSV UK a práv na PF UK. Kromě lidských práv se zajímá o problematiku volebního práva, mezinárodní vztahy současné i minulé a společenský kontext práva.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Nela Černota

Nela studuje právo na PF UK a zajímá se o mezinárodní právo a lidská práva. Strávila jeden semestr na Mexické Národní Autonomní Univerzitě (UNAM) v Mexiku, kde také absolvovala stáž na velvyslanectví ČR. Stážovala dále u Mise Organizace amerických států pro podporu mírového procesu v Kolumbii a u Evropského soudu pro lidská práva. Momentálně je na studijním pobytu v Heidelbergu, kde také pracuje v Max Planck Institutu pro srovnávací veřejné právo a mezinárodní právo. Je členkou správní rady české sekce Amnesty International.

Stážisté:

Andrea Štástková: Andrea studuje magisterský program na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy studuje obor Politologie a mezinárodní vztahy. Během studia absolvovala stáž na Ministerstvu vnitra. Dlouhodobě se zajímá o mezinárodní právo, mezinárodní politiku a studium jazyků.

Tereza Ciupková: Tereza je studentkou posledního ročníku Právnické fakulty Univerzity Karlovy, kde se věnuje zejména cizineckému a azylovému právu. Během studia absolvovala na příklad stáž na Velvyslanectví ČR v Chile a Organizaci na pomoc uprchlíkům v Praze. Momentálně působí v neziskové organizaci, která zřizuje přijímací střediska pro žadatele o azyl v italské Bologni.

Michaela Stenzelová: Michaela je absolventkou Právnické fakulty Masarykovy univerzity a současně absolventkou dvouoboru Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Během studií absolvovala stáž na Velvyslanectví České republiky v Římě a Stálé misi České republiky při OSN v New Yorku. Zajímá se zejména o lidská práva a mezinárodní politiku.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a lidská práva a demokratizaci na EIUC (European Inter-University Centre for Human Rights and Democratisation) v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u Evropského soudu pro lidská práva a u Veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Stážisté:

Aneta Frodlová: Aneta studuje čtvrtým rokem magisterský studijní obor na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Dlouhodobě se zajímá o ochranu lidských práv a trestní právo, jak v českém, tak mezinárodním kontextu.

Mgr. Pavel Doubek, Ph.D: Pavel vystudoval doktorské studium na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Pracoval v Kanceláři Ombudsmana a na Úřadu Vlády ČR. V roce 2019 se v rámci postdoktorského programu podílel na zřizování národního preventivního mechanismu na Taiwanu.

Simona Úlehlová: Simona je absolventkou Právnické fakulty UK. Během studia absolvovala lidskoprávní stáže v Evropském parlamentu v Bruselu a na Stálé misi ČR při OSN v Ženevě. Dlouhodobě se tak věnuje lidskoprávní problematice, a to i jejím přesahu do zdravotnického práva.

Klára Košťálová: Klára je studentkou čtvrtého ročníku magisterského oboru na Právnické fakultě v Olomouci. Mimo práva studovala na Filozofické fakultě francouzštinu. Oblastí jejího zájmu je především trestní právo, základní lidská práva a jejich ochrana.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokracii

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | web www.centrumlidskaprava.cz
Redakční rada Jan Lhotský (editor), Hubert Smekal, Monika Hanych, Nela Černota,
Lucie Nechvátalová Kontakt na editora jan.lhotsky@centrumlidskaprava.cz
Sazba Michal Ošcipovský | ISSN 1804-2392.